

SVERIGE 10:-
NORGE 12:-
DANMARK 12:-
INKL. MOMS

MYNT KONTAKT

2

MARS 1983

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Ingen medalj över 1834 års realisation	sid 28
Det svenska tioöresmyntets vikt	sid 30
Letterstedska föreningens belöningsmedalj	sid 31
1976 års tusenkronesedel	sid 33
Om Buffalocenten	sid 36
Pripps samling (1) under klubban	sid 38
Finska lantbruksmedaljer	sid 43

AUKTION 24

Operaterrassen—Stockholm

8 Maj 1983

Vi säljer för inlämnares räkning mynt från följande områden
Sverige med dess besittningar, utländska guld och silvermynt,
Antika Grekiska och Romerska mynt, sedlar och medaljer.

Katalogen beställes enklast genom
inbetalning med 25 kr på pg 70 26 86-7

HIRSCH

Mynthandel AB

Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm

Tel. 08/11 05 56, 21 34 59

MYNTAUKTION

Grand Hotell Borås lördagen den 19 mars 1983.

Omfattning: Huvudsakligen äldre svenska mynt från Gustav Vasa och framåt. Några exempel bland de ca 700 numren: Daler och 1/2 daler 1544, daler Erik XIV och Johan III. Nyköping 2 mark 1587. Daler 1599, riksdaler 1652, 1713 m fl. Flera plåtmynt, bl a Wismar 16 schilling 1715, Huså 1 DSM 1748. Äldre kopparmynt.

Moderna mynt, ett flertal i god kvalitet.

Sedlar. Ett 20-tal specier Norge. mm mm

Visningar: Sheraton Stockholm lördag 5 mars kl 11.00–15.00. Kramer hotell Malmö måndagen 7 mars kl 18.00–21.00.

Auktionen är öppen för medlemmar i Numismatisk Orden. Rikt illustrerad katalog mot insändande av kr 10:– till Numismatisk Orden, postgiro 618061-6. Listan över uppnådda priser tillsänds medlemmar några dagar efter genomförd auktion. Välkomna till en, som vi hoppas, bra auktion personligen eller genom skriftliga bud!

NUMISMATISK ORDEN

Skolg. 24 502 31 Borås

Tel 033/11 24 96

Fråga efter Per (Peter) Österlund!

MYNTKONTAKT

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4
Bankgiro 219-0502
Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari-maj och
september-december
Prenumeration: helår 75:-

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Lars O Lagerqvist
Söderarby gård, Vansö
152 00 STRÄNGNÄS
Telefon 0152-200 79
Kontor 08-63 07 70

Biträdande redaktörer:

Hans Franzén
Madeleine Greijer
Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98

Annonspriser exkl moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 200:-
2:a omslagssidan	1 450:-
omslagets 4:e sida	1 800:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 200:-
2/3 sida (104×220 mm)	850:-
1/2 sida (157×108 mm)	650:-
1/3 sida (50×220 mm)	450:-
1/4 sida (76×108 mm)	350:-
1/6 sida (50×108 mm)	250:-
1/12 sida (50×52 mm)	150:-

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden
före utgivning
Heloriginal alt
manus och gärna skiss.
Sändes till
Ordfront,
Box 20538,
104 60 Stockholm

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårprogrammet 1983

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 i Historiska museerna, Storgatan 41, Stockholm.

Mars

15. Torgny Lindgren: Var trycktes våra äldre sedlar? **Obs!** Föredraget flyttat från 29/2.

29. Tamás Sárkány: "Medaljens framsida". **Obs!** Föredraget flyttat från 15/2.

April

12. Ian Wiséhn berättar om Thailands mynt.

21-22. Föreningens vårauktion i hörsalen, Historiska Museet, Stockholm

28. Burnett Anderson från Washington käserar om The Numismatic scene in the U.S. Mr Anderson, som har en lång tjänstgöring vid bl a USA:s utrikesdepartement bakom sig, är aktiv i Numismatiska Föreningen i Washington.

Maj

7. Föreningens årsmöte. Tid och plats meddelas senare.

18. Kenneth Jonsson talar om den svenska fastlandsmyntningen 1180-1250.

29. Ev. besök på Tumba sedeltryckeris museum.

Nordisk Numismatisk

Årsskrift

årgång 1979/80 håller nu på att distribueras till dem som beställt den. Innehållet är mycket omväxlande med ett stort antal uppsatser samt de vanliga årsberättelserna.

Kungl Myntkabinettet

är stängt för besök från allmänheten under mars månad. **Obs!** Detta gäller ej utställningarna, utan avser besök för förfrågning, forskning o dyl. Telefonsamtal mottas i begränsad omfattning. Anledningen är intern omordning.

Kolbjørn Skaare,

Dr. phil., bestyrer för Universitetets Myntkabinett i Oslo och sekretärer i den Internationella Numismatiska Kommissionen, har utnämnts till docent i numismatik vid universitetet i Oslo från 1 januari 1983. Docenturen är personlig. MYNTKONTAKT/SNT gratulerar!

Helgeandsholmen

En tillfällig utställning öppnar ca 1 mars i Statens historiska museum, Stockholm. Där visas föremål från utgrävningarna framför riksdagshuset ("riksgröpen"), kartor, rekonstruktioner m.m. En särskild avdelning visar myntfynden och berättar om myntverket på Helgeandsholmen. Denna del svarar Kungl Myntkabinettet för genom Monica Gola-biewski.

Charonsmynten

Vårt bibliotek har från Tyskland fått en ny del (nr 27/29) av Hamburger Beiträge zur Numismatik. Den innehåller bl a en intressant artikel av Walter Hävernich om *Münzen als Grabbeilagen*, som behandlar seden med Charonsmynt även i de nordiska länderna.

Glöm inte bort bibliotekets skatter!

N U F

AVVISAT FÖRSLAG OM MEDALJ ÖVER 1834 ÅRS REALISATION

Av Torgny Lindgren

Efter 1777 års ingång utfärdades Rikets Ständers banks sedlar i riksdaler *specie*, sedermera också i skillingar *specie*. Ordet *specie* kan översättas "i hårt mynt"; det betecknade, att banken löste in sedlarna med silvermynt: 1 riksdaler i bankens sedlar hade sålunda samma värde som 1 riksdaler i silvermynt. Men omkring 1810 måste banken upphöra med silverinlösningen. Uttrycket *specie* på sedlarna miste då sin täckning, och sedlarna började att i allmänna rörelsen gå med underkurs gentemot silvermynt. Det betraktades allmänt som mycket angeläget, att banken återupptog silverinlösningen, men det rådde länge skilda meningar om till vilket sedelvärde inlösningen skulle ske. Efter många års diskussioner uppnåddes enighet om att inlösningen skulle ske till sedlarnas kursvärde. Enligt en av kungl. maj:t och ständerna gemensamt stiftad lag angående myntbestämningen den 1 mars 1830, 1830 års realisationsbeslut, skulle 2 2/3 riksdaler i bankens sedlar lösas in med 1 riksdaler i silver; 1 riksdaler i bankens sedlar motsvarade sålunda endast 3/8 riksdaler i silver. Denna inlösningsgrund innebar en depreciering av bankens sedlar med inte mindre än 62,5%.

Men det dröjde 4 1/2 år, innan realisationsbeslutet kunde verkställas. Först den 21 augusti 1834 beslöt ständerna, att banken skulle börja lösa in sina sedlar med silver den 1 oktober samma år; så skedde också: i det sammanhanget avskaffades beteckningen *specie* på bankens sedlar, som i fortsättningen utfärdades i riksdaler och skillingar *banco* (jfr ill 1).

Jämt en vecka efter ständernas nyssnämnda beslut, att banken skulle öppnas för silverutväxling den 1 oktober 1834, väcktes förslag att denna märkliga händelse skulle hugfästas genom en medalj. I ett memorial i bondeståndet den 28 augusti 1834 yttrade Per Jonsson från Öland:

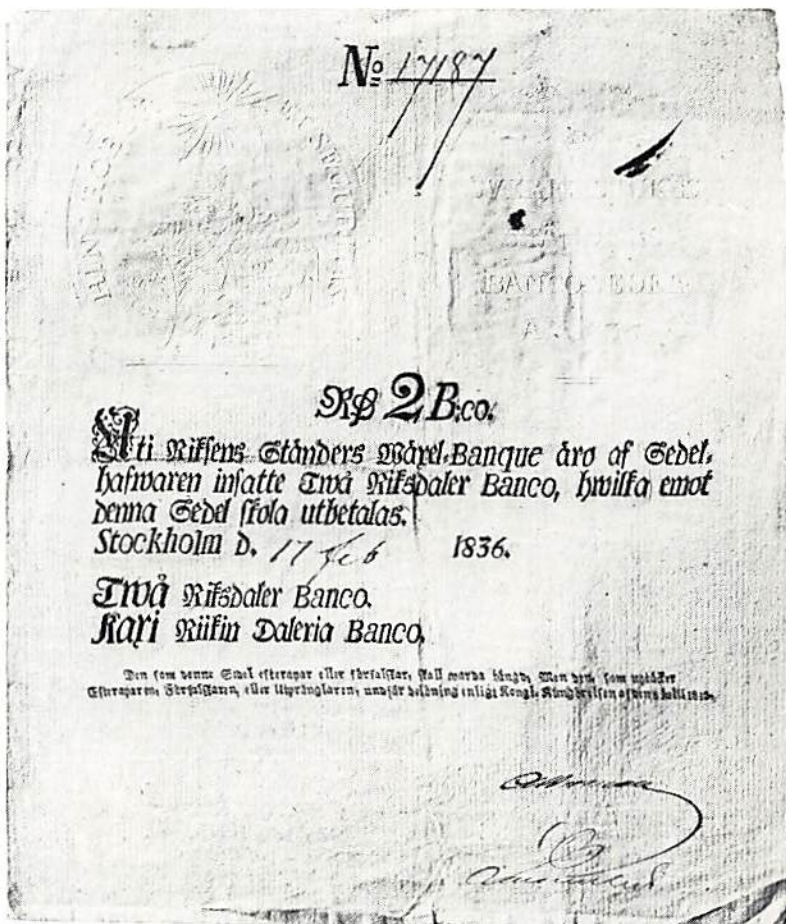
"Sedan vi nu äro underrättade, att våra med-ständer i likhet med detta

stånd beslutit, att banken snart, som vi hoppas i en för handeln, näringsne och jordbruket lycklig tidpunkt, kommer att till silfverutväxling åter öppnas, anser jag svenska folket böra genom något yttre tecken bevara för framtid och efterverld minnet af denna glada händelse.

Jag går därför att inför detta hederfärda stånd proponera och till

med-ståndens inbjudande anmäla det förslag, att en minnespenning öfver denna beslutade, för svenska folket viktiga händelse måtte i vanlig ordning genom banco-styrelsens försorg och på bankens bekostnad varda preglad, hvilken af riksstånden genom en stor deputation eller på annat passande sätt i djupaste underdånighet öfverlemnas till kongl. maj:t och den öfriga kongl. familjen; samt att äfven exemplar deraf i silfver måtte tillräckligt utmyntas, att de riksdagsfullmäktige, som det åstunda, må kunna till köps erhålla denna penning, som återkallar i minnet en ny hoppfull tid för svenska nationen.

Jag behöfver ej återkalla i minnet

Riksbankens sedlar inlöstes från och med den 1 oktober 1834 med silvermynt till ett deprecierat värde av en riksdaler i bankens sedlar = 3/8 riksdaler eller 18 skillingar i silvermynt.

Det var denna reform, som Per Jonsson ville hugfästa med en medalj. I sedlar, som riksbanken gav ut från och med den 1 oktober 1834, talas om riksdaler och skillingar "banco", inte som tidigare om riksdaler och skillingar "specie".

fordna tiders bruk utan anhåller om remiss af detta mitt vördsamma memorial till höglöfl. bankoutskottet".

Dagen därpå, den 29 augusti 1834, blev Per Jonssons motion rätt illa åtgången av flera av bondeståndets mera bemärkta ledamöter. Hans Jansson i Bräcketorp yttrade sålunda: "Jag anser motionen vara för tidigt väckt, och den förefaller mig likasom att sjunga segersånger före segren. Följden af realisationen torde ännu vara problematisk. Blir den god, så är tids nog att, sedan sådant visat sig, tänka på skådepenningar". Nils Månsson i Skumparp - "Ljusets bonde" - var ense med Hans Jansson: "Må kommande ständer fröjda sig öfver den beslutade realisationen, om de dertill finna skäl; eljest torde enahanda förhållande inträffa, som då det i början af riksdagen sjöngs Te Deum för cholerans utestängande från riket, hvilket oakadt hon nu kommit öfver oss".

Per Jonssons motion remitterades därefter till bankoutskottet tillsammans med Hans Janssons och Nils Månssons yttranden.

Inte heller i bankoutskottet vann Per Jonsson framgång. Bankoutskottet yttrade i sitt betänkande nr 58 den 21 oktober 1834: "Ehuru utskottet finner sig ega all anledning dela det af motionärens hysta hopp, att den numera verkställda realisationen skall medföra de lyckliga följder, hvilka dermed varit åsyftade, och åt landets näringar återgifva det lif, hvaraf de måst vara i saknad under den långvariga tid svenska folket sett sig beröfvadt ett stadgadt mynt, anser likväl utskottet rätta tidpunkten att genom en skådepenning föreviga denna händelse ej vara inne förr än erfarenheten ådagalagt verkliggörandet af det hopp, man för närvarande hyser om realisationens lyckliga inflytande; hvarföre utskottet lika med de ledamöter inom hederv. bondeståndet, hvilka i frågan sig yttrat, får tillstyrka, det ifrågavarande motion nu må förfalla."

I enlighet med bankoutskottets tillstyrkan blev Per Jonssons motion avslagen av samtliga stånd, av prästståndet och av borgarståndet den 6 november 1834 samt av adeln och av bondeståndet dagen därpå. I prästståndet och i borgarståndet skedde detta utan någon diskussion. Hos adeln begärde medicine professorn Per Gustaf Cederschiöld ordet

för följande anförande: "För min del kan jag icke gilla de skäl, hvarpå utsk. grundat sitt afstyrkande till motionen, då de synas förutsätta tvekan, huruvida realisationen kommer att äga bestånd. Men jag har ett annat skäl för samma resultat, hvari utsk. stadnat, det neml., att hvarje myntpjes, som utgifves, är en medalj, som säkrast och bäst förevigar minnet realisationen".

I bondeståndet utspann sig däremot en rätt animerad diskussion.

I ett långt och ganska svulstigt anförande hävdade motionären, Per Jonsson, att det hos alla folk i alla tider funnits ett begär att föreviga minnet av ovanligt stora, lyckliga händelser, "och bland allt det lysande, hvarom en föregående tid talar utur våra häfder, hvad kan i och för landets verkliga väl mätas med det nu realiserade ordnandet af vårt myntväsende?". Vördsnaden för den högre makt, som lett dess framgång, krävde denna gärd av ett lyckligt folks tacksamhet, sade han; förmodligen menade han, att svenska folket genom medaljen skulle hem-bära kungen sin hyllning. Per Jons-

son yrkade, att betänkandet skulle återremitteras till bankoutskottet och att hans förslag skulle bifallas.

Men inte heller nu vann Per Jonsson något bifall bland sina ståndsbroder. Hans Jansson återopade vad han tidigare yttrat. "Jag vill endast tillägga", sade han, "att jag icke begriper, hvad interesse motionären kan hafva att, oakadt det afslag motionen rönt i utskottet, med sådan ifver fullfölja ett förslag, som varit för oss alla oväntadt och hvilket jag knappt kan föreställa mig hafva varit hans egen tanka". Han ansåg det "snart sagdt vara en galenskap att vilja genom en skådepenning föreviga minnet af en handling, hvars följder man icke kan med säkerhet bedömma". Per Jonssons förslag skulle föra med sig en utgift av 2 000 riksdaler eller mera; Hans Jansson ville inte vara med om att använda detta belopp "för ett så onyttigt ändamål". Han yrkade därför, att Per Jonssons motion skulle avslås och bankoutskottets betänkande således bifallas; detta blev också bondeståndets beslut, sedan flera talare hade instämt med Hans Jansson.

Indragning av äldre sedlar [2]

I enlighet med riksdagens beslut (se MYNTKONTAKT/SNT 1983 nr 1, s. 17) har regeringen den 16 december 1982 utfärdat *Lag om vissa äldre sedlar* (Svensk Författningssamling 1982:1161)

Lag om vissa äldre sedlar utfärdad den 16 december 1982.

Enligt riksdagens beslut föreskrivs följande.

Av Sveriges riksbank utgivna sedlar på 1 krona samt äldre sedlar på 5, 10, 50, 100, 1 000 och 10 000 kronor än de som anges nedan skall upphöra att vara lagligt betalningsmedel den 31 december 1987.

1. Sedlar på 5 kronor enligt kungörelsen (1966:2) om nya sedlar på fem kronor;

2. sedlar på 10 kronor och 50 kronor enligt kungörelsen (1965:68) om nya sedlar på femtio kronor och tio kronor;

3. sedlar på 100 kronor enligt kungörelsen (1965:510) om nya sedlar på etthundra kronor;

4. sedlar på 1 000 kronor enligt förordningen (1976:758) om nya

sedlar på ettusen kronor; samt

5. sedlar på 10 000 kronor enligt kungörelsen (1958:582) om utgivande av nya riksbankssedlar å tio tusen kronor.

Om inlösen av sedlar som ej längre är lagligt betalningsmedel finns bestämmelser i lagen (RFS 1975:6) med reglemente för riksbanken (Bankreglementet).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1983.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

KJELL-OLOF FELDT
(Ekonomidepartementet)

Det i sista stycket återopade stadgandet i Bankreglementet 2 § 2 mom. lyder numera:

Fullmäktige får medge inlösen av bristfälliga och förslitna sedlar samt ersättning för helt förstörda sedlar.

Om särskilda skäl föreligger, får fullmäktige medge inlösen av sedlar, som ej längre är lagligt betalningsmedel.

Det svenska tioöresmyntets vikt

Av Åke Odén

I tillgängliga kataloger anges att det svenska tioöresmyntet från 1962 har en vikt av 1,35 gr. Uppenbarligen har det förbigått katalogredaktionerna att en ändring ifråga om myntets vikt skedde 1973.

I skrivelse den 5 november 1973 till Kungl. Maj:t föreslog nämligen Myntverket att myntet i fortsättningen skulle få en vikt av 1,44 gr. I skrivelsen uttalade Myntverket bl a:

10-öresmyntets ringa vikt gör det svårpräglad då kanthöjden blir oproportionerligt hög jämfört med mynttjockleken i övrigt och med den präglingsfärdiga mynt-rondellen. Svårigheten har accentuerats i de nya, snabba och för övrigt effektiva myntpressar som Myntverket numera förfogar över.

Det kan här anmärkas att de norska och holländska mynten med samma diameter som det svenska 10-öresmyntet, har vikterna 1,50 gr och tjockleken 1,18 resp. 1,20 mm. – 10-öresmyntet har en av Myntverket fastställd, nominell tjocklek av 1,14 mm.

Myntverket har utfört beräkningar för en ökad vikt av 10-öresmyntet och genom provpräglingar verifierat att vikten 1,44 gr, dvs en viktökning av cirka 6%, avsevärt skulle underlätta präglingen utan att medföra några förändringar av myntets yttre dimensioner. Förändringarna är således helt utan betydelse för teknisk apparatur, för exempelvis mynträkning. Viktökningen skulle teoretiskt sett kunna ha betydelse för ytterst känsligt inställda mekanismer för försäljningsautomater. Efter vad verket har sig bekant förekommer 10-öresinkast dock endast i telefonautomater och enligt uppgift från Televerket är viktökningen helt utan betydelse för telefonautomaterna.

Enligt anteckningar i dåvarande Finansdepartementet har Myntverkets direktör meddelat att tioöringarna med den nya vikten skulle levereras till Riksbanken den 4 december

1973. Han har därvid med bestämdhet hävdad att endast televerket har tioöresautomater. Det kunde dock – ytterst osannolikt – vara så att det fanns växelgivare dimensionerade efter gamla nötta (silver-)tioöringar som då inte skulle godta den ökade tyngden.

Enligt anteckningarna hade redan före den 4 december – utan direktörens vetskap – präglats mynt med en vikt av 1,38 à 1,39 gr mot gällande 1,35.

I handlingarna till ärendet finns också en skrivelse från National Cash Register Company of Sweden att man testat de tyngre tioöringarna utan olägenheter.

Med anledning av Myntverkets framställning utfärdades den 23 november 1973 en kungörelse (utkom av trycket den 4 december 1973) med förordnande att 18 kungörelsen om metallinnehåll och storlek beträffande rikets mynt skulle ha följande lydelse i vad avser tioöringar:

<i>Valör</i>	<i>Metallinnehåll</i>
tio öre	legering av 75% koppar och 25% nickel
<i>Vikt (g)</i>	<i>Diameter mm</i>
1,44	15,0

Bestämmelserna skulle träda ikraft dagen efter det kungörelsen utkommit av trycket, dvs den 5 december 1973. Observeras bör, att man härigenom återgått till vikten för silvermyntet 10 öre 1942–1961, som enligt förordningen 1942 skulle väga just 1,44 g (1873–1942 något mera, 1,45 gr).

De svenska tioöresmynten med präglingsår 1973 kan med hänsyn till vad som nu framkommit alltså ha en vikt av 1,35–1,39 gr om de präglats före den 4 december 1973. De efter detta datum präglade mynten skulle ha en vikt av 1,44 gr. Med hänsyn till vissa ojämnheter i plåten synes en viss variation ha förekommit men det kan fastslås, att mynt präglade efter detta datum har en vikt överstigande 1,40 gr.

På grund härav bör i myntkatalogerna framdeles för tioöringarna präglade 1973 anges en vikt av 1,35 à 1,39 gr och för mynt präglade därefter en vikt av 1,44 gr.

Kungl Myntkabinettet

Statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria

Narvavägen 13–17, 2 tr
Stockholm
(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Basutställningar: Svenska mynt från alla tider; svenska besittningar (tillfälligt stängd); all världens mynt; medaljkonstens historia och svensk historia i medaljform. Tillfälliga utställningar: Antika mynt med andra ögon Obs! Utställningen speciellt tillräddad för synskadade. T o m 31 mars 1983: Gustav II Adolf 1632–1984. Obs! Under tiden 28 febr. till 8 april hålls museets tjänstelokaler stängda. Under denna tid kan inga besök tas emot. Obs! Utställningarna öppna som vanligt.

Museet:

Tisdag–söndag 11–16

Måndag stängt

Besökstid: tisd 13–16

Postadress: Box 5405,

114 84 Stockholm

Tel: 08-63 07 70

Fig. 1. 10 öre 1962, kopparnickel. Denna nya typ – som ersatte samma valör med 10% silver – skulle enligt förordningen väga 1,35 g. Vissa variationer (vanligen uppåt) förekommer dock. Foto Nils Lagergren, ATA.

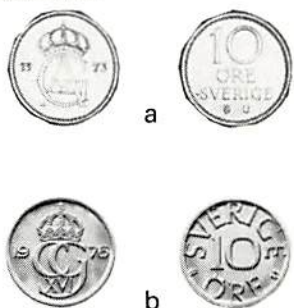

Fig. 2. 10 öre 1973 (a). Om detta mynt slagits före 5 december varierar vikten mellan ca 1,35–1,39 g, efter detta datum skall det väga 1,44 (med viss variation). 10 öre 1976 (b) skall givetvis (helst) väga 1,44 g. I alla händelser synes vikten alltid överstiga 1,40 g. Foto Gunnar Jansson, ATA.

Letterstedtska föreningens belöningsmedalj

Jacob Letterstedt-medaljen från år 1861. Av J.E. Ericsson. Foto Juri Tamsalu, KMK.

Av Ian Wiséhn

För att belöna en framstående insats för främjandet av nordiskt samarbete beslöt Letterstedtska föreningen 1979 att årligen utdela en medalj. Förste mottagare av denna medalj var dr. phil. Franz W. Wendt, Köpenhamn, år 1981 och senast medaljerade är statsrådet Karl-August Fagerholm, Helsingfors.

Medaljen har fått följande utseende: Åtsidan visar Jacob Letterstedts bröstbild, höger profil. I halvcirkeln kring höger kant JACOB LETTERSTEDT.

Frånsidans bild visar symbolen för de nordiska länderna, fem flygande svanar. Nederst devisen: ARTES/SEPTENTRIONALES/IUNGENDAE (i översättning: Nordens konstarter må förenas).

Den är präglad i silver av Huguenin Medallieurs, Le Locle, Schweiz, i 50 exemplar och mäter 60 mm. Konstnär är Gunvor Svensson L.

Föreningen, som har till syfte att befodra gemenskapen mellan de nordiska rikena i avseende på vetenskap, konst och industri, konstituerades 1873 på grundval av en donation av Jacob Letterstedt (1796–1862).

Letterstedt hade på grund av skulder tvingats lämna Sverige 1819 och begav sig till Sydafrika. I Kapstaden skaffade han sig med tiden en stor förmögenhet som baserade sig på satsningar inom industri och bankväsende. Skulderna i Sverige betalades och Letterstedt gjorde an-

strängningar för att rehabilitera sig i hemlandet. Bland annat donerade han flera gånger stora summor pengar till Vetenskapsakademien. Bevis på att han lyckades är att han så småningom blev utnämnd till svensk-norsk generalkonsul i Kapstaden och 1860 valdes till ledamot av Vetenskapsakademien.

På grund av de stora donationerna från Jacob Letterstedt lät Vetenskapsakademien år 1861 prägla en medalj över donatorn för att utdelas åt dem, vilka akademien tillerkänt Letterstedtska priset.

1861 års medalj har följande utseende: Åtsidan visar Jacob Letterstedts bröstbild, höger profil. Omskrift: JAC. LETTERSTEDT

CONSUL GEN. COMM. DE R.O. WAS.

Frånsidan: En kvinna i antik dräkt, sittande på en tron, hållande i vardera handen en lagerkrans. Den högra handen är utsträckt. Bakom kvinnan ett lejon som vilar ena tassens på den svenska riksgloben. Till höger om tronen har konstnären samlat djur och föremål som har beröringspunkter med Letterstedts verksamhet. I halvcirkel kring kanten texten: FAUTORI ET CULTORI AEQUI DEBENTUR HONORES (gynnaren och utövaren förtjänar samma ära/heder) och nederst i exerguen: SOCIO MUNIFICENTIAE PROMOTORI/REG. ACAD. SCIENT./MDCCCLXI.

Jacob Letterstedt medaljen från år 1900, frånsidan. Foto Juri Tamsalu, KMK.

Letterstedtska föreningens belöningsmedalj från 1980. Av Gunvor Svensson L. Foto Juri Tamsalu, KMK.

(Till ledamoten och den frikostige gynnaren av lärdomen (ägnade) Kungl. Svenska Vetenskapsakademien (denna medalj) 1861.)

År 1900 firade Letterstedtska föreningen sitt 25-årsjubileum med en medalj som har samma åtsida som 1861 års modell men har på framsidan följande text: QUINQUE/LU-STRAPERACTA/MDCCLXXV/MCM. (25 år har förflutit 1875–1900.) Ytan är i övrigt slät.

Konstnär till den första medaljen var J.E. Ericsson. Medaljen, som

mäter 61 mm, präglades på Kungl. Myntet. Den andra medaljens framsida graverades av Adolf Lindberg.

Konstnärens syn på sin modell förändras ju ständigt. Mellan de två åtsidesporträtten ligger 120 år. Medaljen från år 1861 visar Letterstedt som den kraftfulle industrimannen med blicken riktad mot nya mål. Gunvor Svensson L. har skildrat Letterstedt under hans sista år, då han var märkt av sjukdom. Näsan är spetsig, kinderna insjunkna, blicken drömmande, vilket gör att helhets-

intrycket blir en timid, försiktig gammal man.

Symbolbilden på framsidan till 1861 års medalj inriktar sig på Letterstedts intressen och verksamhet medan den år 1980 präglade medaljens revers mer vill skildra tanken bakom donationen.

Litteratur:

Lindberger, Örjan i Nordisk Tidsskrift 1977:1 s. 2–5.

Michael Dolley hedras

Till dem som den 19 januari vid en högtidlig ceremoni i Albert Hall, London, promoverades till D. Litt. (Doctor of Literature) av prinsessan Anne av Storbritannien hörde den internationellt kände numismatikern och historikern professor Michael Dolley. Ehuru numera rullstolsbunden deltog han också i den efterföljande ceremonien i Westminster Abbey.

Dolley är välkänd i Norden och inte minst i Sverige; redan 1952 – då han var anställd vid British Museums myntkabinett – knöts han till det stora projektet att bestämma och publicera de vikingatida myntskatterna, då under ledning av Nils Ludvig Rasmussen, numera av Brita Malmer. Även senare, då han var anställd vid Queen's University of Belfast, med tiden som professor vid institutionen för modern historia, och då han under de sista åren tjänstgjorde som medeltidshistoriker vid universitetet i Armidale, Australien, har han uppehållit sina kontakter med vårt land. Många gånger

har han föreläst i Svenska Numismatiska Föreningen – där han är korresponderande ledamot och vars Brennermedalj han erhållit – och därtill medverkat i vår tidskrift. Som forskare är han mångsidig, men är framför allt känd för sina banbrytande insatser inom anglosaxisk och irländsk numismatik.

Michael Dolley är en intensiv människa, sina vänners vän men ställer också stora krav på noggrannhet och hederlighet inom ve-

tenskapen. De största kraven ställer han emellertid på sig själv och hans produktivitet har varit enorm. Drabbad av svår ohälsa är han nu förtidspensionerad men har trots detta inte övergivit numismatiken. Förra sommaren besökte han sina kollegor vid de nordiska myntkabinetterna och föreningarna, varvid det här återgivna fotografiet togs. Att han kunde genomföra denna rundresa var ett prov på ovanlig viljestyrka.

LLt

Professor Michael Dolley under besök i Stockholm sommaren 1982 pekande på Kungl. Myntkabinetts skylt utanför Historiska museet. Bredvid honom museidirektör Ulla Westermark och hennes medarbetare Tamás Sárkány och Ian Wiséhn. Foto Juri Tamsalu.

KRING 1976 ÅRS TUSEN- KRONESEDEL

Av TORGNY LINDGREN

Sedlarna tillhörande vår nuvarande sedelserie – som i riksbanken har fått den sammanfattande benämningen 1965 års typ – gavs ut i följande ordning: sedlar på 50 kronor och på 10 kronor, enligt Svensk Författningssamling 1965 nr 68, började lämnas ut i allmänna rörelsen den 26 april 1965, sedlar på 100 kronor, enligt SFS 1965:510, lämnades ut från den 25 oktober 1965 och sedlar på 5 kronor, enligt SFS 1966:2, lämnades ut från den 24 januari 1966 (Torgny Lindgren, *Riksbankens sedelhistoria 1668–1968*, Sthlm 1968, s. 192).

Sedelserien kompletterades 1976 med en sedel på 1 000 kronor. Regeringens förordning om denna sedel utfärdades den 30 september 1976, SFS 1976:758. Riksbanken lämnade ut sedeln i allmänna rörelsen från den 15 december 1976.

Sedeln har de för alla sedelvalörer av 1965 års typ gemensamma huvudkaraktäristika; liksom tidigare sedlar i serien anknyter den till ett århundrade i Sveriges historia, i detta fall 1800-talet.

Sedeln har formatet 180×82 mm; den är sålunda lika bred som nuvarande sedlar på 50 kronor och 100 kronor, men den är 40 mm längre än 100-kronesedeln.

Sedelns framsida upptar ytterst till vänster en "talong", omfattande en fjärdedel av sedelns yta. Framsidan är i övrigt, fransett ytterkanterna, försedd med tryck.

Längs sedelns övre kant löper en konstgraverad bård med texten 1000 SVERIGES RIKSBANK 1000 och ETT TUSEN KRONOR.

På högra delen av tryckytan finns en bild i brunt koppartryck av Karl XIV Johan i halvprofil med ansiktet vänt mot sedelns mitt. Till höger om bilden är texten KARL XIV JOHAN 1818–1844 lodrätt inplacerad; årtalen anger hans regeringstid. Förlagan till kungabilden är en målning på Stockholms slott, utförd av den franska konstnären François Gérard (1770–1837).

På sedelns mitt finns offset-tryckta konstgraverade ornament i violett, grönt och orange jämte sedelns valör 1000, angiven med stora siffror. Under sedelvalören finns två namnteckningar i faksimil (om namnteckningarna se nedan).

Under ornamenten och kungabilden löper ett band innehållande till vänster texten ETT TUSEN KRONOR och till höger valören 1000.

Nertill på "talongen" är sedelns tryckår och nummer angivna, inlagda i en konstgraverad rosett.

Sedelns baksida upptar till höger en "talong".

Vänstra delen av baksidan upptar offset-tryckta konstgraverade ornament i violett, brunt och orange med sedelvalören 1000 i mitten.

Längs sedelns övre kant löper en konstgraverad bård med texten

SVERIGES RIKSBANK ETT TUSEN KRONOR 1000.

På sedelns mittfält finns en bild i brunt koppartryck av ståltilverknning enligt Bessemer-metoden. Nertill på bilden finns texten BESSEMER-STÅLTILLVERKNING. Förlagan till bilden är en teckning utförd 1874 av tecknaren Robert Ludvig Haglund (1844–1930). Bilden omges av konstgraverade bårdar. – Bessemermetoden, bessemerblåsning, är en metod att framställa smidbart stål ur tackjärn. Grundaren av Sandvikens järnverk Göran Fredrik Göransson (1819–1900) lyckades 1858 göra denna stålframställningsmetod praktiskt användbar. Detta betecknades som ett av de största framstegen inom svensk teknik under 1800-talet.

Tryckytans nedre kant upptar till vänster stiliserade bladornament och i mitten en konstgraverad bård samt avslutas till höger med sedelns valör 1000.

Nertill på "talongen" finns en mikrogravyr, i vilken texten ETT TUSEN KRONOR upprepas på fyra rader.

Papperet i sedeln är svagt rosat.

I "talongen" på sedelns vänstra sida finns i vattenmärke ett porträtt en face av kemisten Jöns Jakob Berzelius (1779–1848) – som bekant den internationellt mest ansedda av alla svenska vetenskapsmän på 1800-talet. Detta vattenmärke är lokaliserat, dvs dess plats på sedeln är alltid densamma, bestämd såväl i sidled som i höjdd. Detta möjliggörs ge-

Sedel på 1 000 kronor av den år 1976 införda typen. Foto: Jüri Tamsalu, KMK. Framsidan av sedeln återfinnes på omslaget.

nom att 1 000-kronesedlarna trycks i ark. Övriga sedelvalörer av 1965 års typ trycks däremot i helrotationsmaskin direkt från pappersbana; till följd av papperets sträckning i maskinen kan vattenmärkets plats på sedeln ändras rätt avsevärt, i varje fall i höjdd (Lindgren, s. 190f).

I papperet är inlagd en säkerhets-tråd, som framträder på sedeln som en mörk linje; den löper lodrätt mellan sedelns mitt och "talongen".

Den grafiska formgivningen av 1976 års 1 000-kronesedel är utförd av konstnären Arne Askvall, kunga-

bilden är utförd av gravören Albert Jorpes och vattenmärkesporträttet är utfört av konstnären Per Jarmenius, samtliga anställda vid AB Tumba Bruk. Då sålunda interna konstnärer anlätades, inhämtades råd beträffande formgivningen från extern expertis inom Nationalmuseum och Moderna Museet samt Ingenjörsvetenskapsakademien och Grafiska Institutet.

1 000-kronesedlar med det här ovan beskrivna utseendet har tillverkats med följande tryckår och namnkombinationer:

- 1976 Pierre Vinde – Krister Wickman
- 1977 Carl-Henrik Nordlander – Torsten Bengtson
- 1978 Carl-Henrik Nordlander – Torsten Bengtson
- 1980 Lars Wohlin – Torsten Bengtson
- 1981 Lars Wohlin – Torsten Bengtson

Pierre Vinde och Torsten Bengtson var riksbanksfullmäktiges ordförande; Krister Wickman, Carl-Henrik Nordlander och Lars Wohlin var riksbankschefer.

Walter Hävernicks 1905–1983

Den kände tyske forskaren och museimannen professor Dr. Walter Hävernicks, Hamburg, avled på sin 78-årsdag den 23 januari. Hans stora insatser för det svensk-tyska samarbetet på främst det numismatiska området gör, att vi här vill erinra om hans gärning och personlighet.

Efter studier i bl a München, där han lyssnade på medeltidsnumismatikern professor Heinrich Buchenau, kom Hävernicks att disputerat i Hamburg över ämnet *Kölner Pfennig im 12. und 13. Jahrhundert* (1931); några år senare utkom hans alltfjämt oombärliga volym *Münzen von Köln* (1935), en corpus över de svåröverskådliga medeltida penningarna från denna betydande ort och angränsande myntverk. Ett annat mycket viktigt katalogverk följde redan 1936, *Ältere Münzwesen der Wetterau*. Myntfyndens stora betydelse hade han alltid beaktat, vilket framgår redan i de nämnda verken och, inte minst ur ekonomisk-historisk synpunkt, betonas ännu kraftigare i *Mittelalterliche Münzfunde in Thüringen* (1955).

Svårt invaliderad sedan födelsen blev Hävernicks förskonad från att dras in i Tredje rikets krigsmaskin och kunde ägna sig åt vetenskapen jämtes med museiarbetet. Från 1935 fram till några månader före krigets slut var han chef för det hertiglga myntkabinettet i Gotha och avslutade vintern 1945 sitt mödosamma katalogiseringsarbete därstädes; samtidigt föreläste han sedan 1944 i numismatik vid Jenas universitet.

Efter krigsslutet kallades han att som museidirektör bygga upp och nyorganisera det svårt förstörda Museum für Hamburgische Ge-

Walter Hävernicks. Foto Fritz Kempe, Staatl. Landesbildstelle Hamburg.

schichte. Han hade också många andra uppgifter, bl a som professor i tysk forntids- och folklivsforskning med numismatik vid Hamburgs universitet. 1950 grundade han *Numismatische Kommission der Länder in der Bundesrepublik Deutschland* och var dess ordförande i flera decennier. De viktiga publikationerna *Hamburger Beiträge zur Numismatik* och *Numismatische Studien* kom till på hans initiativ. Det internationella samarbetet såg Hävernicks som något synnerligen väsentligt och han deltog intensivt i verksamheten inom *Commission Internationale de Numismatique*. I den belysningen är det vi får se hans insatser för studiet av den vikingatida numismatiken, där det svenska fyndmaterialet

är av en oerhörd betydelse. Det är lika viktigt ur nationell som internationell synpunkt att få detta material publicerat och det var framlidne Nils Ludvig Rasmusson, Kungl Myntkabinettets dåvarande chef, som kort efter kriget började det samarbete med Walter Hävernicks, som skulle visa sig så fruktbart, och som i dag bedrivs av hans elever vad gäller de tyska mynten och från svensk sida ledes av professor Brita Malmer. Resultatet har, som läsarna vet, inte blott avsatt flera tunga verk – som t ex studien över de tyska myntfynden och vad de säger oss om vikingatidens handelsförbindelser, av dr. habil. Gert Hatz, och ett antal doktorsavhandlingar – utan också de första volymerna av den slutliga publikationen, *Corpus Nummorum saeculorum IX–XI in Suecia repertis* (fyra volymer Gotland, en Dalarna och en Östergötland hittills färdigställda, sistnämnda under sättning).

Hävernicks avlade talrika besök i Sverige, så länge hälsan tillät, och deltog med stort intresse i planeringen av arbetet med de vikingatida skatterna. Han skaffade också ekonomiska bidrag till verksamheten. För sina insatser valdes han redan 1948 till korresponderande ledamot av Svenska Numismatiska Föreningen och 1955 till samma värdighet i Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.

Andligt var han en stark människa med förmågan att såväl bära ansvar för stora och mångskiftande uppgifter som att administrera ett museum med så olika ämnen som numismatik, stads- och hamnhistoria och kommunikationer.

LLt

"VIVANT 3 CROHNEN"

En felaktigt beskriven Karl XII-medalj

Av Tuukka Talvio

I MYNTKONTAKT 7/1982 ger Anders Ringberg en ny tolkning av Karl XII-medaljen Hild. 63. Enligt honom är medaljen slagen till minne av freden i Traventhal i augusti 1700 och inte, såsom Hildebrand och flera andra menar, i anledning av konungens segerrika kamp mot Danmark, Polen och Ryssland. Jag tror att det finns många läsare som inte kan godkänna denna nya tolkning. För att klarlägga saken måste vi börja med en beskrivning av medaljen och alla dess inskrifter. Jag citerar C.R. Berch (Kort utkast til Konung Carl XII:tes Lefvernes-beskrifning, 1788, s. 51-52):

"Tvänne ihopbundne lager-qvis-tar: deröfver tre Kronor; och inunder, denna mening, på Tyska: *Gänge de tre Kronorna väl, som belöna tapperhet, och icke skona fienderna. Vivant 3 Chronen, Die tapfer belohnen, Der feinde nicht schonen.* Och omkring: *At det är fred, och dock icke fred; det gör du, och ännu en. Es ist friede und ist keiner, Das machst du und noch einer.* MDCC. Reversen: Emellan tre ihopslagne händer öfverst, och et par sammanslingande ormar nederst, är at läsa: *Hvad dessa besluta, dels och uppenbarligen vidgå, skal hvar man väl få veta. Was diese beschliesen, Theils offentlich büssen, Wird jederman wissen.* Omskriften är: *Vi tre hafva väl et sinne; Märken dock at vi ej vinne. Wir drey haben einen sinn, spiegelt euch an dem gewinn.* Är afritad hos Brenner T. 1."

Brenners omnämnda ritning av medaljen är mycket lyckad. Jag avbildar dock ett intressant silverexemplar i Antellska samlingen i Helsingfors. Det är försett med en förgylld bård, som på fränsidan har följande gravering: "Johan Adrian Pritz. Anno 1732 d 5 Augustus - Hodie mihi cras tibi". Medaljen har burits som ett smycke.

Det torde inte råda något tvivel om att de tre kronorna (vare sig felgraverade eller inte) syftar på Sverige och "du" i omskriften på Karl XII. På en jetong, som präglades efter segern vid Narva (Hild. 47) har

vi konungens porträtt på åtsidan och kronorna på fränsidan med inskriften DIE DREY KRONEN TREV BELOHNEN. På en annan medalj (Hild. 59) står det: GOTT VND ICH SEIN 2 VND SCHLAGEN ALLE 3. Sådana likheter kan inte vara tillfälliga. Vi kan således läsa åtsidans omskrift så här: "Det är fred - och inte fred; det gör du (Karl XII) med en annan (Gud)." Lägg märke till lagerkransen, segrarens tecken.

På fränsidan motsvaras de tre

kronorna av tre händer, som symboliserar ett vänskapsförbund. Lagerkransen motsvaras av två slingrande ormar. Redan denna detalj, ormarna, visar att medaljen är satirisk, och detsamma framgår av texten på fränsidan. Medaljens åtsida är således "positiv": de tre kronorna som vinner. Fränsidan är "negativ": en pakt av tre, vars strävan med tiden skall avslöjas.

Freden som omnämns på åtsidan kan syfta på Traventhal-freden; men det framgår helt klart att medaljen som helhet har anknytning till något annat. På en fredsmedalj står det inte: "Es ist Friede und ist keiner". Hildebrand och andra äldre författare har säkert med rätt sammanknutit denna medalj med kriget mellan Sverige och de tre andra ovannämnda staterna.

Karl XII-medaljen Hild. 63 inramad som ett hängsmycke. Antellska samlingen, Finlands Nationalmuseum. Foto T. Talvio. (Förminskad.)

KRING ÖVERLÄMNANDET AV BELÖNINGSMEDALJER [3]

Gudstjänsterna samlade vid denna tid ansevärd åhörarskaror. Men det fanns andra tillfällen, då en mängd människor regelmässigt samlades och då det kunde vara gagnligt att uppmuntra och uppmäna de närvarande att ådagalägga medborgerliga dygder. Ibland skedde sålunda överlämnandet av belöningsmedaljer i samband med att häradets ynglingar samlats för beväringssamling. De unga fick då se, hur samhällsgagnande verksamhet fick sin belöning av överheten, och de upp-

manades att gå åstad och göra sammaledes.

Den medaille af guld med konungens bröstbild å ena och Vasaordens-tecknet å andra sidan, som kongl. maj:t i nåder skänkt och förunnat hemmansåboen Jöns Håkansson i Djurslöf, för dess inpå ålderdomen fortfarande verksamhet och nit för plantering af fruktbarande och vilda träd, deraf hela trakten i den ort, han är boende, blifvit lifvad till enahanda nyttiga företag, så väl som ock den silfver-medaille af enahan-

da beskaffenhet, hvarmed hemmansåboen Per Olsson i St. Valläckra i nåder blifvit hugnad för stenbrytning samt anläggning af flera gårdsgårdar och husbyggnad af sten å dess enskiftade hemmansdelar, blefvo under den 16 sisl. april å lands-cancelliet i Malmö och den 27 i samma månad å Helsingborgs rådhus, vid tillfälle af beväringsmönstringarne med Bara och Luggude häraders ynglingar af första classen, af konungens befallningshafvande tilldelte nämnde personer; och gäfvos desse tillfällen anledning att uppmuntra ynglingarne till nyttig selsättning såsom säkraste utvägen för eget välbestånd, regeringens nådiga välbehag och medborgerlig aktning.
(9.10.1821)

Till underdånig åttlydnad af kongl. maj:ts nådiga skrifvelse af den 30 nov. förlidet år blef den silvermedaille med inskrift: *Illis quorum meruerit labores*, hvarmed kongl. maj:t benådat kronohemmansåboen Nils Jonsson från Barckulla, hvilken i nära 40 års tid såsom kronofjerdingsman noggrant och berömvärdt fullgjort sine skyldigheter, till Nils Jonsson vid beväringsmönstringen i Kongsbacka af landshöfdingen i länet öfverlemnad med ett tal, som uttryckte så väl ett välförtjent loford för den belönade som en uppmuntran till allmänheten att värdera den nådebevisning, som den åldrige mannen af en nådig konung erhållit.
(3.6.1823)

Vid mönstrings-tillfället af Daga och Selebo häraders beväringsskap i Mariefred den 10 maj utdelades af landshöfdingen och commeduren Peyron till förvaltaren vid Gripsholms fabriker J. A. Stenberg och arendatorn af Gripsholms kongsladugård Håkan Håkansson de af hans maj:t uppå directionens af allmänna brandförsäkringsverket underdåniga anmälan i nåder bifallne belöningsmedailler i guld att uti eldrödt band bäras på bröstet, för bemänte personers vid den nämnde fabriker den 2 aug. sislidet år öfvergångne vådeld ådagalagde ihärdiga bemödanden samt använda drift och oförtrutenhet att besörja eldsläckningen. Medaillerna bära konungens höga bröstbild samt devisen: *För medborgerligt nit*.
(23.5.1826)

T. L.

Kontakterna numismatik – teater är inte särskilt många. Efter en förfrågan från Uno "Mygga" Ericson inför premiären på pjäsen "American Buffalo" på Göteborgs Stadsteater skrev jag följande essä för teaterprogrammet.

Carl-Axel Lindblom

Om Buffalo-centen

"Put another nickel in, in the nickelodeon, all I want is having you and music, music, music" sjöng vi på 50-talet. Låten var och är fortfarande välkänd – lika bekant är det väl inte att det man put-ade in, nickeln, är amerikanens benämning på 5-centsmyntet.

Detta mynt präglades första gången år 1866 av en metall, som innehöll 75 procent koppar och 25 procent nickel. Redan år 1865 slogs ett annat mynt av samma legering, 3 cent, som emellertid upphörde år 1889. I förbigående kan nämnas, att nickelmünt präglats i Sverige under tre perioder i vår tid. Hedras bör för övrigt svensken Cronstedt som upptäckte grundämnet under mitten av 1700-talet.

År 1866 infördes alltså begreppet "nickel" för 5-centsmyntet, och det kom för att stanna. År 1864 introducerades ett udda och kortvarigt 2-centsmynt men likaväl värt att observera, eftersom mottot "In God we trust" förekommer för första gången på mynt. Anledningen var dagsaktuell: ett tilltagande religiöst intresse på grund av det grymma inbördeskriget. I början av vårt århundrade kommer mottot "E pluribus unum" (ungefär = flera blir ett – Amerikas Förenta Stater blir en stat utåt).

Pjästiteln "American Buffalo" åsyftar det på programslaget avbildade 5-centsmyntet, nickeln. Detta präglades första gången 1913 och väckte stort intresse. Myntet fick också många namn: American Buffalo, Buffalo eller Bisonnickel, Indian Head Nickel etc. Man bör här komma ihåg, att de ofantliga buffelhjordarna vid sekelskiftet decimerats så starkt, att risk för utrotning förelåg. President Th. Roosevelt själv ställde sig i spetsen för en räddningsaktion som kröntes med stor framgång.

Myntets framsida uppvisar ett kraftfullt indianhuvud samt ordet "Liberty". Samtida 1-centsmynt bär mottot "E pluribus unum". Anled-

En Buffalo-cent ur Kungl. Myntkabinetets samling. Foto J. Tamsalu.

ningen till denna variation är mig obekant. Hur som helst, upphovsmannen till myntbilderna, James E. Fraser, lär ha använt tre olika indianer som förebilder. En av dessa var hövdingen "Stora trädet", som fick sin magnifika näsa förevigad på myntbilderna. Han figurerade långt senare i ett trafikmål i Syracuse i staten New York. Den då 79-åriga indianen greps sedan han rammat en brandpost med sin bil och dömdes till 100 dollar i böter för rattfylleri.

Bättre gick det för modellen till buffeltjuren på myntet. Han framlevde sitt liv bland buffelkorna efter upphöjelsen – ja, första myntupplagan från 1913 visar faktiskt tjuren stående på en "kulle", på den andra från samma år står han på "platta mark" – i New York Zoo under namnet "Black Diamond". Vad mera kan en bisonoxe önska sig?

Återstår så bland figuranterna James E. Fraser själv, som inte heller gått spårlost ur leken. Hans initial F kan skönjas under årtalet – men då måste man titta noga, helst med lupp!

The Buffalo Nickel slogs mellan åren 1913 och 1938, då en ny nickel, med Jeffersons bild, vann första pris i en tävling med nära 400 deltagande konstnärer. Denna typ slås fortfarande. Buffalon, som alltså upplevde ett kvarts sekel, präglades i Philadelphia, Denver och San Francisco.

Präglingsorten markeras på mynten med D för Denver och S för San Francisco. För Philadelphia finns ingen markering.

För myntsamlare och -handlare är det bekant att amerikanska mynt från vissa år och viss myntort kan vara mycket sällsynta och dyrbara. Viktigt är även kvaliteten. Ett helt ocirkulerat exemplar kan betinga ett mycket högt pris. Donny i pjäsen, är väl medveten om dylika förhållanden:

- Vad som är viktigt med ett mynt...
- Jaa...?
- Vilket skick det är i...
- Fint.
- ...om man kan räkna hårstråna på indianen eller så. Man måste slå upp det.
- I boken?
- Ja.
- OK. Och sen vet man.
- Nää. Jag menar, boken är som man använder den som utgångspunkt... Helvete.
- Vaddå?
- Vad vill du ha för myntet?
- Vad det är värt bara.
- OK, vi slår upp det.
- Men man vet inte ändå.
- Men man får en aning. Bob. Man får en aning som man kan utgå ifrån.

Ett mynt som är välbevarat och cirka 50 år gammalt behöver ändå inte vara särskilt värdefullt. Teach diskuterar med hjälp av en myntkatalog:

- Vad tror du en penny, 1929 San Francisco, med Lincolns huvud och veteax på baksidan är värd? Nänänänänänänä! Vi måste veta vilket skick det är fråga om.
- OK. Vilket skick?
- Vilket som helst. Inte vet jag.
- Välj något då.
- OK. Jag tar något enkelt. Utmärkt skick, 1929 San Francisco.
- Den är värd... cirka 36 dollar.
- Nä.
- Mer?
- Gissa.
- Säg bara om det är mer eller mindre.
- Vad tror du?
- Mer.
- Nä.
- OK, den är värd skulle jag säga arton och sexti.
- Nä.
- Då ger jag upp.
- Tjugo jävla cent!

Teach har helt rätt. 1-cent 1929 präglades i San Francisco i över 50 miljoner – även ett hyggligt exemp-

lar kommer aldrig upp i något värde.

Om vi återgår till buffalo-nickeln i pjäsen så berättar Don:

- ...han tittar i montern va å kommer fram med ett mynt – en nickel – med ett buffelhuvud på... Från nittonhundranånting... och så säger han "hur mycket vill du ha för den här?" Så jag är på väg att svara "25 cent", grön som man är, men nånting säger mej att knipa käft så jag svara "du bjuder".

- - - å så kollar han. Plockar upp en kantstött spegel... en gammal leksak... en rakmugg. Fem-sex grejer kanske, slutar på 8 dollar. Jag tar dom och lägger dom i en kartong och så säger han att han ger 50 dollar för den där nickeln... å då svarar jag:

- "Inte en chans". Så jag säger "inte en chans" va och han säger åtti är hans högsta bud. Vänta. Så jag kör till med "nittifem". Vi stannar på nitti. Han tar nickeln, lämnar kartongen med skit.
- Betalar han för den?
- Kartongen med skit?
- Just det.
- Nä.
- Och vad var det med nickeln då?
- Inte vet jag... nån raritet.
- Nitti dollar för en 5-centare.
- Spela inte dum. Den var bergis värd fem gånger så mycket.

Priserna kan verkligen variera för en Buffalo-nickel. Don är nästan på väg att sälja nickeln för 25 cent men med sin "näsa" för affärer kommer han upp till ett pris på 90 dollar! Ingenting är omöjligt – kanske har han sålt en Buffalo, slagen i San Francisco 1921, 1925 eller 1926 eller rent av den trebenta varianten av årgång 1937, vad vet jag.

Hoppas i så fall att det inte är ett exemplar, där ena frambenet skrapats bort i bedrägligt syfte. Gycklare och taskspelare finns överallt, inte bara på teaterscenen!

Mynthandeln TICALEN

Stureplatsen 3

411 39 Göteborg Tel: 031-20 81 11

Köper Säljer Värderar

Svenska och utländska mynt, polletter och övrig numismatika –
Rejäl behandling garanteras.
Öppet fredagar 16-18
lördagar 09-14

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

Pripps samling (I) under klubban

Henrik Pripp föddes i Göteborg år 1861. Han studerade bryggeriverksamheten i Schweiz och grundade bryggeriet Kronan i Göteborg 1891. Genom hårt och energiskt arbete utvecklade han sedan Kronan till ett av landets ledande bryggerier, och som var föregångare till de nuvarande Prippbryggerierna. Han avled 1921.

Henrik Pripps anteckningar visar att han redan under skolåldern förvärvade mynt och fick även tidigt mynt i present av sin far Hjalmar. Samlarintresset för mynt går därför långt tillbaka i tiden. Som storsamlare etablerade han sig i början på 1890-talet genom inköp av flera privata samlingar. Han hade goda förbindelser med H. Bukowski som förmedlade myntinköpen på de större auktionerna.

Han hade även en omfattande samling av främst mindre, utländska 1800-talsmynt. Henrik Pripp var medlem av Svenska Numismatiska Föreningen. Av okänd anledning upphörde hans aktiva samlande i början på 1900-talet.

Här nedan redovisas en del av de 1.300 nummer med sammanlagt omkring 2.000 svenska mynt, som utgör första hälften av Pripps samling och som säljs vid auktionen i Stockholm den 16–17 april 1983 av Ahlströms mynthandel.

Den medeltida samlingen är omfattande men ojämn. Den inleds med ett större antal utländska mynt som cirkulerat i Sverige och de utgörs främst av vikingatida, varav en del kommer från ett skattfynd i Halland på 1880-talet, samt medeltida danska. De svenska medeltidsmynten går från de första präglade under Olof Skötkonung (994–1022) i Sigtuna under andra hälften av 990-talet. Sigtunamyntningen har alltid fascinerat forskare och samlare och en penning från Olof Skötkonung har varit ett "måste" för varje samlare av medeltidsmynt.

Med några få undantag är de fastlandssvenska brakteaterna mellan ca 1180 och 1250 ovanliga eller mycket ovanliga. Av Götalandstyperna präglade i Lödöse, ingår i Pripps samling den äldsta från Knut Eriksson (1167–1196) och smått klassiska med krönt huvud och inskriften KANVTVS REX S. Erik Knutsson (1208–1216) är represen-

terad med en penning med svärd mellan bokstäverna E-R.

Tack vare det stora myntfynd med över 22.000 exemplar som gjordes 1786 på Brunsgården, Styra sn, Östergötland, hör två typer med krönt huvud resp. lejonhuvud till de vanligaste svenska brakteaterna och tre exemplar av dessa typer säljs nu.

Flera samlare har under senare år fått upp ögonen för en intressant serie tvåsidiga penningar från Magnus Eriksson (1319–1363) med tre kronor, som kan vara en föregångare till trekronorsvapnet, ställda i cirkel och med en bokstav eller annan symbol i mitten. Av denna serie ingår nu 13 exemplar.

Erik av Pommern 1396–1439 är representerad med 23 örtugar från Stockholm och Västerås. De har här indelats efter de olika initialtecken som finns i inskrifterna och som kan vara ett hjälpmedel för en noggrannare datering.

En 1/2 örtug 1478, Sveriges – jämte örtugen från samma år – äldsta årtalsförsedda mynt, ingår också.

Det dominerande inslaget bland Gustav Vasas mynt i Pripps samling utgöres av dalar. Inte mindre än 11 st kommer att försälas under vårauktionen. Svartsjöperioden är representerad med 5 st från 1543 och 4 st från 1545. Samtliga är något varierande. Plattarna till Svartsjödälarna var stora och tunna de första åren. Från 1544 följde de ett mer internationellt mönster. Myntämnena gjordes då något mindre men var i gengäld tjockare. Av den vackra Stockholmsdalern 1559, som den flamländske bildhuggaren Willem Boy lär ha tecknat förebild till, finns 2 olika exemplar, App. 1003 och 1006.

Bland markmynten och de lägre valörerna kan nämnas 2 st 2-ören 1540 Västerås och 3 st 1541 Svartsjö. Av dessa 5 mynt har 3 st ett bitecken av olika form över fransidesskölden medan de 2 andra saknar ett sådant tecken. Eftersom bitecknet inte tillför myntbildens något väsentligt är det troligen någon form av internt igenkänningstecken inom myntverket. Tex haltförändring, olika arbetslag präglade samma valör parallellt, myntsilvret var levererat från Sala eller skattkammaren osv. 2 st av 1541 års 2-ören är mycket välbevarade (kval. 01), och den

ena med bågformat streck över skölden saknas i Appelgrens bok "Gustav Vasas mynt". Inalles försälas 33 st Gustav Vasa-mynt denna gång.

Av Erik XIV:s mynt kommer bl a 2 st 1-daler 1562 med olika fransidor att säljas, vidare 1 1/2 mark 1562, Ant 533. Bland klippingarna kan nämnas 8 öre 1567, som inte tillhör de vanligaste.

I Vadstena slott lät ju hertigarna Johan och Karl gemensamt prägla klippingar 1568 under upproret mot Erik XIV. I Pripps samling ingår 3 valörer av dessa blodsklippingar, varav 4-marken och den mycket sällsynta 2-marken kommer att gå under klubban vid vårauktionen.

Johan III:s mynt är väl representerade och 25 nr kommer att säljas nu och börjar med 2 st dubbeldalar u.år. Vidare säljs 3 st 1 daler 1576, vilka samtliga har olika åtsidor, medan fransidorna är stampidentiska (Levin 123, 130, 132). En sällsynt daler 1579 kommer också att byta ägare. Till åtsidan har man använt en gammal stamp från 1576; Levin kände inte till denna stampkombination Lev. 132) (143. Ett bra exemplar av 3 mark 1590 ingår också (SM 44). Av småmynten finns bl.a. en örtug 1589/8. Enligt myntordningen för 1589 påbörjades örtugsmyntningen samma år. Myntgravören hade i hastigheten punsat in tiotalssiffran 8 på fel sida om skölden när han gjorde fransidesstampen, men sedan rättat till misstaget.

Hertig Karl, som hade egen mynt-rätt lät som bekant prägla en serie markmynt i Nyköping 1586–87. I villkoren för mynträtten ingick att mynten skulle vara försedda med konungens namn. Som framgår av mynten tog hertigen ingen notis om detta, utan försåg dem endast med sitt namn. Av denna lilla och kortvariga myntning finns ett vackert exemplar av 2 mark 1587 i samlingen och som kommer att säljas nu. Bland Stockholmsmynten kan nämnas 1 daler 1597 i kvalitet 1+.

Av klippingarna, som är slagna dels i Stockholm och dels i Grips-holm, redovisas här 1 mark 1598 präglad i koppar. Detta "mynt" som tidigare är opublicerat kan ha kommit till vid prov av nya men ohärdade stampar. Det sista hertig Karl-myntet som skall försälas i Pripp del I är en 4 mark 1603 från Kalmar.

Från riksföreståndartiden (1598–1604) utbjödes bl.a. 1 daler 1598. Förra gången detta mynt bytte ägare var på Bukowskis auktion 103, 1896.

16 mark 1607, som var Henrik Pripps äldsta svenska guldmynt, bildar upptakten till de följande 21 numren som står under rubriken Karl IX (1604–1611, som konung). Den följs av 1 riksdaler 1608 och 4 st varierande exemplar från 1610. Ett bra exemplar av den intressanta 6-marken 1609 är nästa nummer. Den präglades samma år som Karl IX, som den siste svenske konungen, gjorde sin Eriksgata enligt landslagen. Det är möjligt att de myntnominaler som finns av denna typ i guld och silver utdelades under resan. Av 4 mark – 1/2 mark finns ett antal exemplar från tiden både före och efter kröningen. Det vackraste exemplaret är en 4 mark 1607 med låg kungabild i kvalitet 01.

Hertig Johan av Östergötland följde villkoren för sin mynträtt och satte ut den regerande konungens namn på mynten. Den sällsynta riksdalern 1617, slagen i Söderköping, ingår i samlingen. Bland 1-örena finns en mycket ovanlig variant, öre u.år (1611–17), där värdet är feluppsatt i stampen och uppträder bakvänt på myntet, R Ö I. Denna variant är ej tidigare publicerad.

Gustav II Adolfs riksdalrar är 8 stycken till antalet. Till de bättre hör en från 1618 i kvalitet 1+ och 1632 med skärpknut. Ant 496(498, SM 31b).

De svenska kopparmynten tillhörde Henrik Pripps specialområde och samlingen är välfylld med varianter. Kvaliteten är dock inte alltid så hög, något som var vanligt bland 1800-talets samlare. Genom Pripps något kryptiska anteckningar över flertalet av inköpen har det varit möjligt att redovisa flera av de mynt som bildade underlag för Hallborg-Hartmans beskrivning över Sveriges kopparmynt 1624–54. Många samlare har under hundra års tid funderat på hur flera av de sällsynta varianterna verkligen såg ut som fanns med i H.H:s beskrivning. Författarna skrev i dessa fall namnen på de samlare som ägde mynten, när de var kända i 3 exemplar eller mindre.

Henrik Pripp var en av de större köparna när O. Hallborgs förmåliga kopparmyntsamling auktionerades ut i Stockholm senvintern 1897. Under första auktionen kommer

bl.a. ett större antal Säter 1-ören 1627–28 och Nyköping dito från åren 1627 och 1629 att säljas. Många av dem är mycket rara.

Av Kristinas riksdalrar finns denna gång bl.a. med 2 st från Sala 1640 och 6 st från Stockholm med årtalen

1643 och 1644, de flesta varierande.

Specialsamlare av Kristinas kopparmynt bör nu få sitt lystmäte mättat, då 18 st Säter 1-ören 1638–41 och 17 st från Avesta 1644–45 kommer att utbjudas. Många av dessa är mycket sällsynta och har en anrik

1

2

3

4

5

Mynt ur den Prippska samlingen: 1. Erik Knutsson, Götaland, brakteat med svärd 1208–16, LL XIII. 2. Gustav Vasa, 2 öre 1541. 3. Hertigarna Johan och Karl, Vadstena blodsklipping, 2 mark 1568. 4. Hertig Karl (IX), Nyköping, 2 mark 1587. 5. Hertig Johan av Östergötland, Söderköping, 1 riksdaler 1617. Foto B. Ahlström Mynthandel AB.

proveniensen. Detsamma gäller för kvartsörena. I denna auktionskatalog sker för första gången en uppdelning av kvartsörena 1635–36, där det framgår vilka som är präglade i Nyköping resp. Säter.

Karl X Gustavs dukat 1658 tillhör en av auktionens verkliga godbitar. Den följs av riksdalern 1654 (SM 14a), vars myntporträtt troligen är graverat av Erich Parise. Bland besittningsmynten finns en 6 groschen 1659 från Elbing, som är ovanligt väl bibehållen. 2 st tidigare obeskrivna Karl XI-dukater med årtal 1685 och 1688 lyckades Pripp förvärva. Båda är präglade med äldre åtsidesstampar, den första med 1683 års och den andra med 1684 års åtsidesstampar.

Markmynten som börjar med 8 mark 1667 omfattar ett 60-tal nummer. Utbudet av varianter bland 2-markerna är rikligt.

Ett praktfullt exemplar av 2 1/2 öre KM 1661 inleder Karl XI:s kopparmynt. Beträffande 2 öre KM 1662 och 1664 så har nog aldrig så många varierande exemplar sålts på en och samma auktion under modern tid.

Bland besittningsmynten ingår den vackra och sällsynta 2-dukaten 1667 från Riga, därtill några få Narvamynt samt ett antal Pommernmynt från 2/3 taler ner till några kontramarkerade 1/48 taler, som avslutar Karl XI-mynten.

Karl XII:s tidiga dukater där han bär peruk är alla ovanliga. I Pripps samling ingår ett exemplar av dukaten 1700 i kvalitet 1+. Av denna dukat känner man endast till två tidigare försäljningar.

1/2 dukat 1701, som är graverad av C. G. Hartman, finns förutom i guld även i ett stampidentiskt kopparavslag. Den senare har ingått i

Hallborgs samling.

Bland de större silvermynten ingår ett praktexemplar av A. Karlstens riksdaler 1707 där konungen bär peruk.

Markmynten som är cirka 20 st uppvisar många högst varierande porträtt av konungen.

1 öre SM 1715 med finrutad rand (vikt 26.55 g) är slagen på en oval platt. Detta torde bero på att man haft problem med verktygen för utstansning av myntplattarna. Från och med 1715 stansade man ut myntämnena före präglingen till skillnad mot de tidigare valsverkspräglade kopparmynten, där utstansningen skedde efter präglingen. 1/6-örena och nödmynten innehåller en mängd varianter och många av dessa kommer från Hallborgs samling.

Hallborg-Hartmans bok är i huvudsak en beskrivning över Gustav II Adolfs och Kristinas kopparmynt, men när man tar del av de prippiska kopparmynten efter 1654 som tidigare tillhört Hallborg, kan man ana att Hallborg och Hartman arbetat på en utförlig beskrivning över kopparmynten efter 1654, men att detta arbete aldrig kommit i tryck. Kanske ett sådant manus fortfarande finns i någon gömma.

Ulrika Eleonoras 2- och 1-dukats 1719 finns också i samlingen. Förutom riksdalern från samma år kan nämnas 2 st 2 mark 1719 med varierande porträtt. Kopparmynten, som även här i stor utsträckning kommer från Hallborg, innehåller många verkligt intressanta mynt.

Vackra exemplar av dukater 1720 och 1742, den senare med ett ovanligt porträtt, ingår bland Fredriks guldmünt, även så 1/4 dukaten 1733 i silver. Se Gunnar Holsts artikel i Skandinavisk Numismatik nr 11, 1982.

Ett större antal Fredrik I:s riksdalrar som bl.a. Hedlinger, Haesling och Fehrman graverat stamparna till, är med på auktionen. Av de mindre mynten bör ett märkligt exemplar av 10 öre SM 1745/4 framhållas. Bland kopparmynten finns 13 resp. 10 st varierande exemplar av 2 och 1 öre SM 1746.

Dukaten 1759, som sannolikt inte varit till salu under 1900-talet, är med i samlingen; det är också en med F (Fehrman) signerad 2 mark 1752, tidigare opublicerad. Man känner tidigare till att det finns två varierande monogram på 8 öre SM

1771 (SM 79a–b). Den prippiska samlingen kan uppvisa liknande monogramskiljaktigheter även på de övriga nominalerna i denna serie, nämligen på 16 öre SM 1770 och 4 öre SM 1771. Adolf Fredriks 2 öre SM 1755, 1757 har vid flera tillfällen varit föremål för diskussion angående deras förekomst i förhållande till andra årtal. I Pripps samling som omfattar ca 150 st 2-ören bekräftas den gamla teorin, då endast 3 st finns med från 1755 och 2 st från 1757.

Bland Gustav III:s dukater ingår 1 ex. 1775. Silvermynten följer samma mönster som tidigare, dvs många mindre porträttvariationer.

Den tidigare chefen för Kungl. Myntkabinettet, N. L. Rasmusson, skrev en mycket intressant artikel i N.N.Å. 1941 med rubriken "En tidsningsdiskussion på 1790-talet om riksdalermyntens kungaporträtt". Under denna auktion säljes 4 st olika Gustav IV Adolfs riksdaler från 1794 och som på ett påtagligt sätt belyser ovannämnda artikel. Av kopparmynten är 1/2-skillingen 1804 (Hallborgs ex.) den ovanligaste. Det finns också en 1/4 skilling 1808, där gravören använde en kronpuns som var avsedd för 1/2-skillingar, när han gjorde åtsidesstampen.

Sedan Sverige och Norge ingått union 1814 utkom detta år endast riksdalern, där titeln även anger Karl XIII som konung även i Norge. Pripps exemplar av denna sällsynta riksdaler har tyvärr några inristningar. Kopparmynten är genomgående av god kvalitet. En 1/12 skilling 1812 som är präglad på en plants av dubbel tjocklek finns också (4,85 g).

Under Bernadottetiden sker en mer maskinell tillverkning av mynten, varför antalet varianter minskar. Pripps samling under denna period är i huvudsak en årtalssamling. Ungefär hälften kommer att säljas nu. Några exempel följer här: 1 riksdaler riksmünt och 10 öre 1862, 1 riksdaler riksmünt 1873, 2 kronor 1878 med OCH.

Tidigare kända varianter från denna period, vad gäller såväl koppar- som bronsmynt, är tex 5 öre 1860/57 och 5 öre 1873/2, där gravören punsat om årtal i fransidesstamparna och alltså använt dessa under två regenter. En tidigare ej uppmärksamman dylik är med i Pripps samling, nämligen Oskar I:s 1/6 skilling banco 1844/35.

Yngve Almer

KARLSKRONA MYNTHANDEL

Lennart Bertilsson
Hantverkargatan 11
371 35 KARLSKRONA

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet månd–fred 10–17
tel 0455/81373

Kommentar till "Svärdssordens tapperhetsmedalj"

De problem, som Torgny Lindgren skuterat i denna tidskrift 1982:9/10 s 244, torde ganska enkelt lösa sig om man dels skärskådar medaljernas typologiska utveckling, dels studerar tilldelningsprocessen.

Tapperhetsmedaljerna – "för Tapperhet i Fält" resp. "för Tapperhet till Sjöss" – tillkom den 28 maj 1789 såsom *enbart silvermedaljer* och avsedda såsom belöningar uteslutande för underofficerare vid armén och arméns flotta (1). ÖrlogsfloTTan däremot hade vid denna tid ett eget motsvarande förtjänsttecken. Tilldelningen av detta var emellertid förknippad med storamiralsämbetet. Sedan detta år 1797 avskaffats, blev Medaljen för Tapperhet till Sjöss också ordinarie tapperhetsbelöning för ÖrlogsfloTTan (2).

Medaljerna var *Kungliga Medaljer* och böt alltså åtsida vid varje transkription. De ursprungliga medaljerna bar m.a.o. Gustaf III:s profilbild. Men Gustaf IV Adolf, som ju inte förfogade över en lika vacker profil, lät måhända av detta skäl eller av tidsbrist den 12 augusti 1806 i stället sätta sitt monogram omgivet av 3(2:1) kronor på medaljernas åtsida. Detta fick oväntade följder.

Hatet mot konungen var efter 1809 års revolution så starkt att den nya regimen den 10 juni år 1809 påbjöd utbyte av alla Gustaf IV Adolfs tapperhetsmedaljer mot nya, med helt annan åtsida. Nu kunde man ju inte sätta dit vare sig Carl XIII:s profilbild eller monogram, eftersom de belönade ju inte slagits under hans befäl. Man beslöt därför att sätta en neutral symbol på medaljernas åtsida och fastnade därvid för Svärdssordens "lilla" kors, som alltså kom att pryda alla medaljer utdelade efter den 10 juni år 1809. Emellertid bestämdes samtidigt att inskriptionssidan – den dittillsvarande framsidan – från nu skulle vara åtsida.

Emellertid visade det sig snabbt att medaljbytet var en mycket tidsödande och dessutom kostsam affär. Dåkraftiga regementschefer beordrade därför helt enkelt sina män att vända på de gamla medaljerna, så att inskriptionssidan blev åtsida. Och så struntade man i det anbefallda utbytet. Detta förklarar varför så många Gustaf IV Adolfsmedaljer blivit bevarade till våra dagar. Men i den här vändsvängen hann Finland inte med. Där fortsatte man att bära medaljerna på det gamla sättet, varför svärdssordens bilden där alltid ansågs vara *medaljens åtsida* (3).

Vad som vället Torgny Lindgrens problem är emellertid medaljernas i Finland burna guldversioner. Tapperhetsmedaljen i guld infördes den 15 maj år 1808 (en antedatering av det verkliga datum 19 maj). Huvudanledningen borde ha varit det från 1788–1790 års krig välkända förhållandet att de svenska guldsmederna inte hade en rimlig chans att inom acceptabel tid hinna producera så många

svärdssordnar som erfordrades. Många officerare fick vänta i årtal på sina dekorationer. Men den *verkliga* anledningen blev helt enkelt den eleganta lösningen på ett akut belöningsproblem.

När ledaren av den åländska befrielse rörelsen komminister Henrik J. Gummerus den 15 maj år 1808 ankom till Stockholm måste man i hast hitta på någon lämplig synlig belöning åt honom. Som han hade officers rang kunde han inte få (silver-)medaljen för tapperhet i fält. Men eftersom han ej var verklig officer kunde han inte heller få Svärdssorden. Man kom då på den smidiga lösningen att den 19 maj tilldela honom kungens personliga exemplar av tapperhetsmedaljen. Detta var nämligen slaget i guld. I efterhand uppföljdes detta medelst det formella instiftandet av guldmedaljerna "för Tapperhet i Fält" resp. "till Sjöss". Huvudanledningen till denna uppföljning var emellertid säkerligen de redan anförda dystra erfarenheterna från åren 1788–1790. Dessutom hade medaljerna redan vid ett par tillfällen slagits i guld åt andra än konungarna själva (4). Här skapades alltså – *först* den 15 maj år 1808 – den medalj som föranlett Torgny Lindgrens problem.

Det är helt klart att tapperhetsmedaljerna inte hade något som helst samband med Svärdssorden *före* medaljernas tillkomst. von Döbelns yttrande i texten visar blott en ung officers bristande kunnskap i fråga om medaljer. Att han sedermera mycket väl visste om att det *inte* alls var någon "riddarmedalj" visar inte minst hans senare livliga korrespondens med militära myndigheter just i medaljären den (5).

De anförda fallen från Finland under 1850–1860-talen torde endast visa att man där av medaljernas utseende och av det faktum att de i Finland felaktigt bars med den med svärdssordens bilden försedda sidan utåt, dragit den i och för sig ganska logiska slutsatsen att medaljerna hörde ihop med Svärdssorden. Men här till bidrog säkerligen i avgörande grad de för finländarna vid denna tid *dagsaktuella* ryska förhållandena. St Georgsordens lägsta klass var nämligen just ett kors för underofficerare och manskap, som *ej* gjorde vederbörande till riddare utan blott till innehavare av en silvermedalj i *korsform* för tapperhet. Minnena av förhållandena under den svenska tiden hade på 40–50 år bleknat.

Mest upplysande på denna punkt är Lindgrens näst sista notis, den från 27 mars 1868 där även en silvermedalj uppges vara "Svärdssordens silvermedalj". Ty just för silverversionen är det ju helt klart att den ända ifrån år 1789 aldrig haft något som helst samband med Svärdssorden – utom att även silvermedaljerna den 10 juni 1809 fick den nya framsidan med Svärdssordens bilden.

Lindgrens sista exempel är blott ytter-

ligare ett belägg på den allra vanligaste litterära feluppgiften om tapperhetsmedaljerna, nämligen den där man "förgyller" dem. Dessa *felaktiga* uppgifter om medaljer "av guld" är tyvärr så vanliga i svensk genealogisk, hembygds- och annan litteratur att det nästan vore underligt om inte en och annan välmående och patriotisk finländsk skribent också skulle ha kommit med just den feluppgiften. Björneborgssergeanten Adler kan tyvärr aldrig ha fått angivna guldmedalj, eftersom den endast kunde tilldelas officerare. Men detta minskar onekligen icke på något sätt den heder med vilken han i verkligheten bar sin tapperhetsmedalj i *silver*!

Slutligen må framhållas tilldelningsprocessen. Kompanichefen (undantagsvis lägre chef) föreslog, efter en strid, hos regementschefen de av sina män, som han ansåg förtjänade av silvermedalj. Regementschefen tilldelade därefter så många, som han ansåg vara riktigt mot bakgrund av det antal silvermedaljer – sällan mera än 10–15 – som Generaladjutantexpeditionen i Stockholm tilldelat regementet (förbandet) för insatsen ifråga. Därefter insände regementschefen – men detta bortglömdes ej sällan – en förteckning på de tilldelade till Generaladjutantexpeditionen på Stockholms slott. Regementschefen (undantagsvis även lägre chef) kunde också själv hos sistnämnda instans föreslå medaljerade. Men gällde det ett flertal fick han vanligen tillbaka listan tillsammans med ett betydligt mindre antal medaljer samt en order att så rättvist som möjligt fördela dessa bland de på listan upptagna.

Beräffande guldmedaljerna var processen i princip densamma. Men där föredrog generaladjutanten varje enskilt fall för konungen, som alltså fattade särskilt beslut, vilket sedan meddelades på Generalorder.

Svärdssorden däremot förlänades i *ordenskapitel*, vilket inte hade något med Generaladjutantexpeditionen att göra.

Även tilldelningsprocessen visar alltså otvetydigt att det inte förelåg något som helst samband mellan Svärdssorden och tapperhetsmedaljerna – utom att en bild av Svärdssordens "lilla" kors pryddes samtliga tapperhetsmedaljer för om den 10 juni 1809. Sedan är det en helt annan sak att denna bild sannolikt valts för att i mottagarnas ögon förhöja medaljernas värde och dessutom klart visa vägen till en ännu högre tapperhetsutmärkelse.

Christopher v. Warnstedt

1. Medaljernas historia m m har utförligt behandlats hos Ch. von Warnstedt: *Medaljerna för Tapperhet till Sjöss (i Forum Navale 1974, s. 28–129)*, särskilt s. 28–44, där alla kända författningar beträffande *samtliga*

tapperhetsmedaljer också upprädat. Arbetet finns även som särtryck (101 sidor).

2. Om Distinktionstecknet, instiftat 18 juni 1789, se Ch. von Warnstedt: Distinktionstecknet för Tapperhet till Sjöss (i *Forum Navale* 1977, s. 120–134).
3. Detta framgår av många officersporträtt men också av att en del guldmedaljerade finländska officerare hängde medaljen under vapenskölden i sina sigill. Ett sådant exempel har under tecknad publicerat i *Heraldisk Tidskrift* 1983. I själva Sverige förekom detta aldrig. Men de *fd svenska* finländska officerarna tillämpade här självständigt på sina medaljer samma föreskrift som gällde för Svärdsorden. Riddare var nämligen där *skyldiga* att hänga orden under skölden, en bestämmelse som upphävdes först år 1902.
4. Enligt Kgl. Brev till Kammarkollegium 11.5.1792 slogs ett exemplar av vardera tapperhetsmedaljen åt ryske vice rikskanslern greve Osterman i guld för att ingå i dennes medaljsamling. – Enligt Kgl. Brev 10.3.1807 till samma collegium slogs en "Medalj för Tapperhet i Fält" åt förenaren vid Älvsborgs regemente Daniel E. Widbom (som förut innehade 2 SMTf och 1

SMts). Fler exempel är f.n. ej kända i guld utanför de kungliga exemplaren. 5. En mängd material härom ligger i Krigsarkivet, serien "Krigshandlingar 1808–1809", särdeles i handlingar rörande Norra Armén. Särskilt bör observeras Döbelns protester mot den otillräckliga tilldelningen av medaljer till Finska Armén 13.10.1809 (vol. 121, nr 4).

KOMMENTAR TILL KOMMENTAR

I MYNTKONTAKT/SNT 1982:9–10, s. 244 f, återgav jag några tidningsnotiser från 1850- och 1860-talen om avlidna innehavare av tapperhetsmedalj i Finland. Dessa notiser tydde enligt mitt förmenande på att uppfattningen i Finland i varje fall under ifrågavarande två årtionden var den att tapperhetsmedaljen på något sätt hörde in under Svärdsorden.

Min sammanställning har uppkallat vår erkänt mest framstående kännare av tapperhetsmedaljerna Christopher v. Warnstedt till ovanstående kommentar, där han utförligt och väldokumenterat berättar vilka medaljhistoriska fel som finns i de olika notiserna. Det är utmärkt bra att vi får veta det. Jag förstår bara

inte varför v. W. talar om "Torgny Lindgrens problem": det är ju inte jag som har författat notiserna, jag har bara återgett vad jag har läst i Posttidningen.

I sakfrågan ber jag att få citera v. W:s kommentar: "De anförda fallen från Finland under 1850–1860-talen torde endast visa att man där av medaljernas utseende och av det faktum att de i Finland felaktigt bars med den med svärdsordensbildens försedda sidan utåt, dragit den i och för sig ganska logiska slutsatsen att medaljerna hörde ihop med Svärdsorden".

Tack, broder v. W., det var just dit jag ville komma, det var syftet med min sammanställning av notiser.

Torgny Lindgren

Resa till Florens i oktober

Som meddelats i föregående nummer av vår tidning äger den internationella utställningen av modern medaljkonst rum i Florens i höst, närmare bestämt 11–15 oktober. Samtidigt håller Fédération Internationale de la Médaille (FIDEM) sin kongress med föredrag, utflykter etc. Den som vill veta mera om programmet kan vända sig till FIDEM:s delegat skulptör Berndt Helleberg, Saturnusvägen 7, 184 00 Åkersberga, telefon 0764/21886.

Vad beträffar gruppresor har erfarenheten visat, att anmälningarna från Sverige varit för få för att det skulle kunna löna sig för Svenska Numismatiska Föreningen eller någon resebyrå att anordna en dylikt. Vi lämnar här i stället uppgifter om den resa som arrangeras av Medaljgillet i Finland. Den som önskar resa med bör snarast vända sig till: Olympia Flygresor, SF-00120 HELSINGFORS 12, telefon 009358-644033 för att få anmälningsformulär. Resan utgår med flyg från Helsingfors söndagen den 9 oktober kl 10.15 och man är åter i samma stad lördagen den 15 oktober kl 15.35. Priset, som inkluderar hotell med frukost,

är 3.120 fmk (tillägg för enkelrum 430 fmk). Hotellet heter Cabur. I priset ingår också en sightseeing. I övrigt tillämpas FIDEM:s program. Mot tillägg kan en extra vecka i Rom ordnas.

Den som vill resa på egen hand rekommenderas SAS:s billighetsflyg – endast tisdagar – Stockholm-Milano och åter. Priset är 2.390 kr (ordinarie flyg 2.960). Då ingår givetvis icke hotell.

Givetvis kan den intresserade också undersöka om någon svensk sällskapsresa till Italien kan inpassas i ovan angivna tidsperiod. Såvitt det är redaktionen bekant går emellertid ingen till Florens vid denna tid (i varje fall är ingen inplanerad när detta skrives), utan man får följa med till någon ej alltför avlägsen plats, tex Rimini.

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

Omfattande, bättre svensk STERBHUS- SAMLING

säljes vid SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENINGSSAMMANTRÄDEN under 1983, uppdelad regentvis med början 3/3 med Gustaf V och Oscar II. Medlem i till Nordisk Numismatisk Union ansluten förening kan beställa auktionslistor genom insättning av 25:- på föreningens postg. konto 39283-7.

Lea Ahlborns och Carl Jahns finska lantbruksmedaljer och deras förebild

Av Tuukka Talvio

I Finlands Numismatikerförbunds tidskrift Numismaattikko 1/1977, s. 24, har jag skrivit om en finsk lantbruksmedalj och dess tre olika versioner. Det var fråga om Lea Ahlborns medalj till 1870 års finska lantbruksmöte, som den tyskfödde gravören vid Helsingfors' myntverk Carl Jahn senare bearbetade för att användas vid två andra lantbruksmöten. Jag märkte inte då, att serien egentligen börjar med Kalmar läns Södra Hushållningssällskaps medalj, som Lea Ahlborn graverade år 1865. Eftersom historien har sitt intresse ur teknisk och även ur moralisk synpunkt kan det vara mödan värt att omberätta den.

Fig. 1 visar åtsidan av Kalmar läns Södra Hushållningssällskaps medalj, som är signerad C.G. QVARNSTRÖM INV. LEA AHLBORN FEC. Det var sålunda professor Qvarnström, som hade gjort utkastet för kvinnofiguren, som med spira och sädesax står bland industrins och lantbrukets symboler. B.E. Hildebrand identifierar henne som Industrien, dvs en personifikation av flit (Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, II (1875), s. 488). På medaljens framsida finns en eklövskrans med ett tomt rum för mottagarens namn samt inskriften AKTNINGSGÄRD ÅT FÖRTJÄNSTEN. Medaljen finns beskriven och illustrerad i B. Olsén, Lea Ahlborn, en svensk medaljkonstnär under 1800-talet (1962), s. 171; Olsén nämner också Qvarnströms samarbete med Ahlborn (passim).

År 1870 hölls det sjätte allmänna finska lantbruksmötet i Helsingfors. Det finska myntverket hade ännu inte en egen gravör, och stämparna för såväl de tidigare finska mynten som medaljerna beställdes från Lea Ahlborn i Stockholm. Det må nämnas, att både hon och hennes make Carl Ahlborn var personligen bekanta med myntdirektören i Helsingfors Adolf Fredrik Soldan, och att de även besökte Helsingfors på 1860-talet. Det har inte utretts, hurudan den medaljbeställning var, som sändes till fru Ahlborn i anled-

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Foto fig 1 (efter exemplar i Kungl Myntkabinettet): J. Tamsalu, fig 2-4: Finlands Nationalmuseum.

ning av 1870 års lantbruksmöte, men av allt att döma fick hon tämligen fria händer att föreslå något lämpligt.

Resultatet blev, att Lea Ahlborn kopierade centralfiguren från Kalmar läns Södra Hushållningssällskaps medalj, men gav den en delvis förnyad bakgrund med symboler för jordbruk, fiske, biodling mm (fig. 2). För medaljens framsida graverade hon en krans av rågax och inom den orden FÖR INSIGT OCH IDOGHET – TAIDOSTA JA AHKE- RUUDESTA. Antagligen hade beställaren bestämt, att medaljen skulle ha denna inskrift på den ena sidan och en symbolbild på den andra.

Vad som är intressant i åtsidans

kvinnofigur är att Ahlborn inte efterbildade sitt tidigare arbete utan kopierade det mekaniskt. Hon tog således ett avslag av den tidigare stampen i ohärdat stål. Från denna positiva puns (patris) slipades en del av figurens bakgrund bort. Därefter producerades med den härdade punsen en ny stamp (matris), på vilken en ny bakgrund graverades. Qvarnströms namn utelämnades. Det hade ju varit obekvämt att bibehålla det eftersom han inte hade något att göra med det finska lantbruksmötet.

Styrelsen för mötet lär ha varit nöjd med medaljen, och när det åttonde allmänna finska lantbruksmötet hölls i Åbo år 1881 fick mynt-

verket i Helsingfors uppdrag att prägla en ny medalj. Dess fränsida är identisk och åtsidan (fig. 3) nästan identisk med den tidigare medaljens. På åtsidan är inskriften givetvis förändrad, men den huvudsakliga olikheten är, att centralfiguren återigen har fått en ny bakgrund. Där ses bla ett lokomotiv, uppenbarligen som hänvisning till Tavastehus-Tammerfors-Åbo järnväg, som nyligen hade blivit färdig. Ett nyhetsvärde hade också separatoren, som står till vänster. Det hela är signerat av Carl Jahn (1844–1912), som hade blivit myntverkets gravör 1874. Dock är centralfiguren fortfarande stämpelidentisk med den, som sexton år tidigare hade gjort debut i Kalmar län.

Det samma upprepades år 1887, när det nionde allmänna finska lantbruksmötet hölls i Viborg. Den gamla fränsidesstampen användes ännu, och även åtsidans (fig. 4) bild är till hälften identisk med bilden i Åbomötets medalj; det är endast fältet till höger som har omgraverats. Det visar nu Viborgs slott i dess dåtida ruinerade tillstånd. Signaturen är C. JAHN.

Det lånar sig knappast att nu taga ställning till historiens moraliska sida. Framför allt har vi här ett gott exempel av hurdana metoder som kan användas vid tillverkning av mynt- och medaljstamper och vilka möjligheter som det finns att med patris-matrismetoden flytta ett motiv från stamp till stamp och omgestalta det för nya ändamål.

Finsk medalj över Ahto Linja

Linja är född 1912 och murare till sitt yrke. Han har varit en aktiv medlem i arbetarrörelsen och kom på 1960-talet till Numismatiska Föreningen i Finland, där han verkat flera år som styrelsemedlem. Han är ännu (1982) medlem av styrelsen i det Finska Numismatikerförbundet. År 1978 gav Linja på eget förlag ut boken *Suomalaisia mitalinaisia* (Finska kvinnor i medaljer). Boken baserades på hans egen fullständiga samling av finska kvinnomedaljer, som han donerade till *Kalevalaisten naisten liitto* (Förbundet av Kalevala-kvinnor), en på 1930-talet grundad kvinnoförening med nationellt och nationalromantiskt program.

Foto J. Tamsalu, KMK. Förminskad 40%.

Ett av Linjas många intressen är esperanto. Som arbetare utan möjligheter att skaffa sig språkkunskaper via skolor, har han sett esperanto som ett bra verktyg för att knyta internationella kontakter. Sina esperantoförbindelser har Linja kunnat utnyttja tex vid de FIDEM-kongresser han har deltagit i. Han har också varit en mångårig medlem i den Finska esperantoföreningen.

Det var så självklart att Ahto Linja skulle hedras med en medalj

vid sin 70-årsdag. Bakom medaljen står en oorganiserad grupp av vänner med bankdirektör Klaus Selinheimo som den praktiska verkställaren. Medaljen har skapats av skulptören Heikki Varja, en gammal vän till Ahto Linja. Den har gjutits av skulptören Toivo Jaatinen. Medaljen har tillverkats i ca 50 ex. Därtill har 3 ex. gjutits i silver hos firman Tillander AB, Helsingfors.

PS

FRÅGE-SPALTEN

Fråga:

Kan jag få hjälp med identifieringen av här avbildade föremål, tydligen från Syd- eller Mellanamerika. Är det ett mynt eller en pollett?

Göran Wallnér
Nyköping

Myntpollett från Cochabamba i Bolivia. Foto J. Tamsalu, KMK.

Svar:

Präglingen ifråga är ett icke-officiellt mynt, slaget i silver av Nicasio de Gumucio för att användas inom provinsen Cochabamba i Bolivia. Valören är 5 centavos och året 1876. Åtsidan visar ett lejon som ligger under ett träd. Omskrift: DEPARTAMENTO DE COCHABAMBA. Fränsidan har följande text: CINCO CENT. inom lagerkrans. Omskrift: PAGARA A LA VISTA NICASIO DE GUMUCIO. 1876. (Betalas vid uppvisande av Nicasio de Gumucio).

Litteratur: Asbun-Karmy, Luis Alberto: Monedas, Medallas, Billetes, Acciones y Documentos Bancarios de Bolivia, La Paz 1977, s 216. I.W.

RECENSIONER

Ernst Nathorst-Böös: Kopparbergs Enskilda Bank och dess sedlar. Falun 1982. 34 s. Ill. Kan rekvireras från Götabanken, 791 01 Falun, pris 15 kr.

Stora Kopparbergs Läns och Bergslags Enskilda Bank var den första privatbank, som i sin oktroj fick uttrycklig rättighet att ge ut "sedlar ställda till innehavaren att vid anfordran af den enskilda banken inlösas". Det är denna sedelutgivning, som Ernst Nathorst-Böös skildrar i en liten skrift utgiven av Götabanken, som 1922 övertog Kopparbergsbanken.

När det gällde att få sina sedlar spridda och accepterade stod Kopparbergsbanken inför samma problem som övriga privatbanker. Det är därför riktigt att – som ENB har gjort – skildra Kopparbergsbankens mödor mot bakgrund av samtliga privatbankers erfarenheter. I avsnittet *Sedlarna i uppbörden* s. 20 borde det ha sagts uttryckligen, att privatbankernas sedlar aldrig var vad som med en juridisk term kallas *lagligt betalningsmedel*. Den för småfolk – småbönder, hantverkare och arbetare – mest framträdande av olägenheterna med privatbanks-sedlar var att de inte togs emot i uppbörd av staten och dess organ; detta var en enkel konsekvens av regeringsformens § 72, som gav riksbanken ensamrätt att ge ut "sed-

lar, som för mynt i riket må erkännas". Det var bakgrunden till att privatbankerna ständigt måste förhandla med länsstyrelserna.

Kassarapporterna s. 27–31 är värda att studera, synd bara att de slutar 1867: det skulle ha varit intressant att få veta i vad mån guldmyntfotens införande satte spår i kassahållningen. *Datering av sedlar* s. 32 innehåller anvisningar om en metod, som kan begagnas även när det gäller datering av utsläppet av andra privatbankers sedlar. Tabellerna s. 33–34 kommer säkerligen att uppskattas av alla samlare av Kopparbergsbankens sedlar.

Några påpekanden. S. 7: "K B Broling, den statlige sedeltryckaren" skall vara: C A (= Carl Abraham) Broling, riksbankens sedeltryckare, och "Tumba, det statliga pappersbruket" skall vara: Tumba, riksbankens pappersbruk; vid denna tid skildes noga mellan bankoverket och statsverket, och den skillnaden måste iaktas i historiska skildringar. Det är fel att säga, att "blanketterna tillverkades vid Tumba". Där tillverkades sedelpapperet i ark, som i tryckeriet försågs med tryck och skars till blanketter. S. 8: den ständigt tillbakasatta gravören Åkerberg hette – som ENB själv har skrivit i annat sammanhang – Johan Erik, inte I E.

Torgny Lindgren

Walter Loewe: I gyllne dosor. Borås 1982, 111 s., illus. ISBN 91-85846-33-3.

Den, om vitsen må tillåtas mig, utomordentligt snusförnuftiga bok, som Walter Loewe, själv i Tobaksbolaget, gett ut, är ur de flesta synpunkter alldeles förträfflig. Att den här omnämnas beror på flera förhållanden. Dels har den, återgiven på sid 77, en silverdosa utförd av silversmeden Erik Ernander, Uppsala 1803, i vilken infällts en Gustav III-riksdaler, dels märker man starkt vid genomgången av boken i hur hög grad snusdosans form lånat sig till dekoration av mynt och medaljer (det är givetvis den runda formen som avses men också det rektangulära lockets utsmyckning). Här finns nu bara ett par i detta sammanhang något periferiska snusdosor med Karl XIV Johans bild av nästan medaljkaraktär. L O Lagerqvist har påpekat, att Karl XIV Johan tyckte illa om snus, vilket naturligtvis inte var särskilt lyckat. En del ekonomiska notiser angående vad snus kan ha kostat finns också, vilket har stort intresse. Sådana priskuranter bör mänskligt att döma finnas litet varstans, vilket är värdefullt att konstatera.

Att det sedan blivit en vacker och som sagt mycket intressant bok är mycket roligt att säga.

Ernst Nathorst-Böös

Svenskt och utländskt järn på 1600-talets Europamarknad

Under förestående rubrik har flera personer utgivit det i Oslo förvarade (Rentekammeret, Real, ordn avd Bergverksvesen Pk 25) manuskriptet, som presenteras såsom en del av *Hammar och Fackla* (Stockholm 1981, ISSN 0543-2161). Dess innehåll är givetvis främst avsett för de järntekniskt kunniga, men den publicerade skildringen innehåller så många ekonomisk-tekniska uppgifter från flera länder att dess otadliga presentation här bör omnämnas. Det är recensenten dessutom be-

kant att en engelsk upplaga förbereds.

Det är ej ett lättläst språk som återges, inte heller lätt förståeliga uppgifter för gemene man. Men för de specialister som det riktar sig till, vågar lekmannen-recensenten tro, att det är utomordentligt njutbart. För numismatikern är det mycket intressant att notera den viktiga roll som familjen Kock, adlad Cronström, spelade dessa korta stormaktsår; i detta ifrågasättes, om någon av dem, tex myntmästaren Abraham Cronström, kan ha varit författaren. Den rikliga mängden av priser, ehuru delvis ej av generell intresse, är av största betydelse. Den rikliga ordlistan är outhärlig.

Ernst Nathorst-Böös

USA

Den 17 augusti 1982 utgavs till 250-årsdagen av Georg Washington's födelse ett halvdollars jubileumsmynt i silver med en halt av 90% (12,5 g, 30,6 mm). Georg Washington föddes 1832; han var general och statsman och USA:s förste president (1789–1797). Han deltog i Philadelphiakongresserna 1774 och 1775, vilka resulterade i början till det Nordamerikanska frihetskriget. Som överbefälhavare lyckades han få ihop en stridsduglig armé, som förde kriget till ett gynnsamt slut. Georg Washington dog 1799.

Nya Zeeland

är beläget sydväst om Australien med en befolkning om drygt 3 miljoner och huvudstaden Wellington.

Nya Zeeland upptäcktes av holländaren Abel Tasman år 1642 men utforskades och förklarades brittiskt av James Cook år 1769. Full inre och yttre självständighet som landet i praktiken har åtnjutit under många år förlänades formellt 1947. 1933 präglade man för första gången egna silvermynt i avsikt att ersätta de brittiska mynten.

Landets (formellt koloniens) mynt bestod till en början av silver med en halt av 50%; dessa ersattes av kopparnickelmynt 1947. Decimalsystemet infördes 10 juli 1967 med utgivandet av nya 1, 2, 5, 10, 20 och 50 cents samt jubileumsdollars. Alltsedan 1967 präglas jubileumsmynt av olika anledningar; senaste utgåvan år 1982 års "Takahe" dollar. Myntets åtsida bär drottning Elisabets porträtt med omskriften ELIZABETH II QUEEN OF NEW ZEALAND; på framsidan avbildas den utrotningshotade sumphönsliknande takahen (Notornis mantelli) med valören ONE DOLLAR överst.

R. D.

Adressändring!

Använd postens adressändringsblankett, som du sänder till:

MYNTKONTAKT

Prenumerationsavdelningen
Essingestråket 27
112 66 Stockholm

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING Program ej meddelat.
FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriers matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 08.30–16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Traktören, Köpmansgatan, Göteborg. Kl 19.00. Mötesdagar är 14/3, 11/4 och 9/5. Antiksektionen 23/3, 27/4 kl 18.30.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juli och augusti) kl 19.00 i SE-banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar tel 0480/135 61, 115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad, den 18/3, 15/4, 20/5, 17/6. Lister och upplysningar gm Ingvar Nilsson 044/713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten 16/3, 20/4, 25/5 kl 19 i Utbildningshuset, Studentlitteratur, Åkergränd 1, Lund. Upplysningar: tel 046/14 43 69, 12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPHA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/134 29, 671 54, 128 41. Fastställda dagar: 14/3, 11/4.

MYNTSAMLARKLUBBEN GOTEN, Visby, har möten kl 19.30. Upplysningar tel 0498/645 24. Fastställda dagar: Program ej meddelat.

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria tisdagen varje månad på Borgen, Karl Krooks gata 17, Helsingborg, jan–maj, sept–dec. Upplysningar tel 042/13 33 40.

SAMLARFÖRENINGEN S:T ERIK, MYNTSEKTIONEN sammanträder på Karlbergsvägen 34 A i Stockholm kl 19.30 den 24/3 och 28/4.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar tel 0910/186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB håller möten första onsdagen varje månad under 1983, utom juli och augusti, i Valbo kommunalhus, kl 19.00. Myntauktion den 9 april. Upplysningar tel. 026/13 11 77.

SIGTUNA MYNTKLUBB Program ej meddelat.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING, SKÖVDE. Tel 0500/802 44 har samlarträff på Xenia kl. 16 den 13/3, 17/4, 8/5.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING sammanträder 3/3 (årsmöte), 24/3 (ändrat datum!), 28/4, 26/5, 29/9, 27/10, 24/11, decembarmöte enl. senare uppgift. IOGT-lokalen, Engelbrektsgatan 20 2 tr. kl 19.30. Mynten visas i auktionslokalen från 18.30 samt i klubblokalen de två föregående tisdagarna kl. 19–21. Klubblokalen Kungsgatan 38A, Malmö håller öppet varje tisdag kl 19–21 under september–maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsd. efter den 15 i varje månad kl. 18.30 i Rembostugan, Hedemora. Ring gärna Mikael Eriksson, Hedemora, 0225/128 65.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, håller möten 10/3, 14/4, kl. 19 i Wendelas rum, Luna. Upplysningar tel 0755/185 68.

UPPSALA MYNTKLUBB har möten kl 19.30 på Skandia, Drottningg. 1A. 15/3 årsmöte och föredrag, 26/4 auktion. Upplysningar tel. 018/11 50 00 el. 12 80 10.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på IOGT logen Standard, Tomasgatan 34, Vetlanda, 25/3, 29/4, 26/8, 30/9, 28/10, 25/11. Myntets Dag på Vetlanda Stadshotell 13/3. Upplysningar tel 0383/158 35 kl 07.00–09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, sammanträder i sparbankslokalen den 14/3, 11/4 och 9/5. Föredrag o dyl följs av auktion. Upplysningar tel. 0345/112 95.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö. Sammanträde följt av auktion på rest. Munken kl 19.20 den 16/3, 13/4, 17/5.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har i regel möten sista onsdagen i varje månad utom under sommaren. Lokal: Museets föreläsningssal. Upplysningar: 019/18 86 00 eller 13 50 61.

MÄSSOR

Mars 23-27. Stockholms Antikmässa, Älvsjö. Fem deltagare från Sveriges Mynthandlares Förening (se notis s. 47).

April 23-24. Fri-Mynt, Helsingborg.

AUKTIONER

Mars 3. Skånes Numismatiska förening, Malmö. Se annons s. 42

Mars 19. Numismatisk Orden, Grand Hotell, Borås.

April 16-17. B Ahlström Mynthandel AB, auktion nr 27.

April 21-22. Svenska Numismatiska Föreningen, Historiska Museet, Stockholm.

April 29. AB Stockholms Auktionsverk.

Maj 8. Hirsch AB, Operakällaren, Stockholm (ändrat datum).

Utländska auktioner:

Mars 8-9. Luzern, A. Hess AG.

Mars 12. Oslo, Oslo Mynthandel

Mars 16-17. London, Spink & Son

Apr 20-22. Zürich, Spink & Son

Apr 25-27. München, Lanz

Apr 27-29. Köln, Münzzentrum

Maj 3-4. Zürich, Bank LEU

Maj 5-6. München, Partin Bank

Maj 10-12. Frankfurt, Busso Peus Nachf.

Maj 13-14. Berlin, Berliner Münz-Cabinet

Juni 1-2. London, Spink & Son Ltd.

Mynt på Älvsjö-mässan

För första gången kommer en särskild sektion för mynthandlare att ordnas på *Stockholms Antikmässa i Älvsjö* den 23-27 mars i år.

Följande medlemmar av Sveriges Mynthandlares förening kommer att delta:

B. Ahlström Mynthandel AB

Hirsch Mynthandel AB

Mynt & Medaljer HAB

Norrtälje Mynthandel

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB

Ahlströms mynthandel kommer att förevisa delar av H. Pripps samling, avslutad vid och orörd sedan sekelskiftet, som sedan skall försälas på två auktioner, den första den 16-17 april. (Se artikel sid 38!)

I övrigt är det deltagarnas ambition att försöka visa en så representativ del som möjligt av sina lager av mynt etc alltifrån århundradena före vår tideräkning fram till 1983. Föreningen kommer dessutom att arrangera ett utställningsbord, där allmänheten kan lära sig en del om mynt, sedlar, medaljer mm samt kostnadsfritt erhålla broschyren "Vad är numismatik".

Det är föreningens förhoppning att myntsektionen kommer att bli ett stående inslag under följande år och att ännu flera deltagare anmäler sig, så att det blir en naturlig uppslutning från de många samlare som efterlyst en permanent mässa i stockholmsområdet.

Uppgrens MYNTHANDEL

RENTIERNAS GATA 29 TEL. 08-44 82 81
BOX 11080 • 100 61 STOCKHOLM

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Öppet vard 10-18
Lunch 13-14
Lördagar stängt

Medlem i Sveriges Mynthandlares Förening

HÅKAN WESTERLUND

Mynthandel

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar
före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08/11 08 07

Observera

Stockholmsbesökare, som tillhör någon till Svenska Numismatiska Föreningen eller Nordisk Numismatisk Union ansluten förening, är alltid välkommen till Svenska Numismatiska Föreningens möten. Programdetaljer finns inspelade på föreningens automatiska telefonsvarare. (08/67 55 98)

Mynthandlarnytt

Mynthandeln Galerie des Monnaies GmbH, Düsseldorf, har numera helt övertagits av svensken Anders Ringberg. Firmanamnet har ändrats till *Galerie für Numismatik A. Ringberg GmbH*.

AUKTION 27

16-17 april 1983
Operakällaren - Stockholm

Henrik Prippts samling av svenska mynt del I, ca 1.300 nr.

vidare från andra inlämnare

Sedlar, Medaljer, Ordnar

Numismatisk litteratur

Antika mynt

Utländska guld- silver- och kopparmynt

Sammanlagt ca. 2.100 nr.

Den rikt illustrerade katalogen utkommer i mitten av mars. Prenumeration på auktionskataloger och lagerlistor kostar 50:- för 1983. Auktionskatalogen kan även beställas separat genom insättning av 25:- på pg 3003-1.

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28-30

Box 7662, 103 94 STOCKHOLM

Tel. 08-14 02 20, 10 10 10, telex 171 66

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan ett par år etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 19 företag i åtta olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot myntförfälskningar - Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlströms Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel. 08-14 02 20

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49, Box 2068
700 02 Örebro, tel. 019-13 50 61

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel. 011-10 29 50

Hirsch Mynthandel AB
Malmsskillnadsgatan 29
111 57 Sthlm, tel. 08-11 05 56

Karliskrona Mynthandel
Hantverkargatan 11
371 35 Karliskrona, tel. 0455-813 73

Malmö Mynthandel AB
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel. 040-11 65 44

Mattssons Mynthandel
Kungsängsgatan 21B
753 22 Uppsala, tel. 018-13 05 54

Mynt & Medaljer HB
Sveavägen 96, Box 19507
104 32 Stockholm, tel. 08-34 34 23

Myntet i Malmö
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel. 040-12 99 30

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel. 08-62 62 61

Norrtälje Mynthandel AB
Tullportsgatan 13, Box 4
761 00 Norrtälje, tel. 0176-168 26

Myntaffären Numis
Kaserntorget 6, Box 2332
403 15 Göteborg, tel. 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel. 033-11 24 96

Peo Mynt & Frimärken AB
Drottninggatan 29, Box 16 245
103 25 Sthlm, tel. 08-21 12 10

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB
Arsenalsgatan 8, Box 7377
103 91 Sthlm, tel. 08-20 81 20

Svea Mynt & Frimärkshandel AB
Stureplan 4, Box 5358
102 46 Sthlm, tel. 08-14 46 40

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel. 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Renstiernsgatan 29, Box 11 080
100 61 Sthlm, tel. 08-44 82 81

Håkan Westerlund Mynthandel AB
Vasagatan 42, 111 42 Sthlm
tel. 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel. 08-34 34 23